

B e n e s t a r S o c i a l

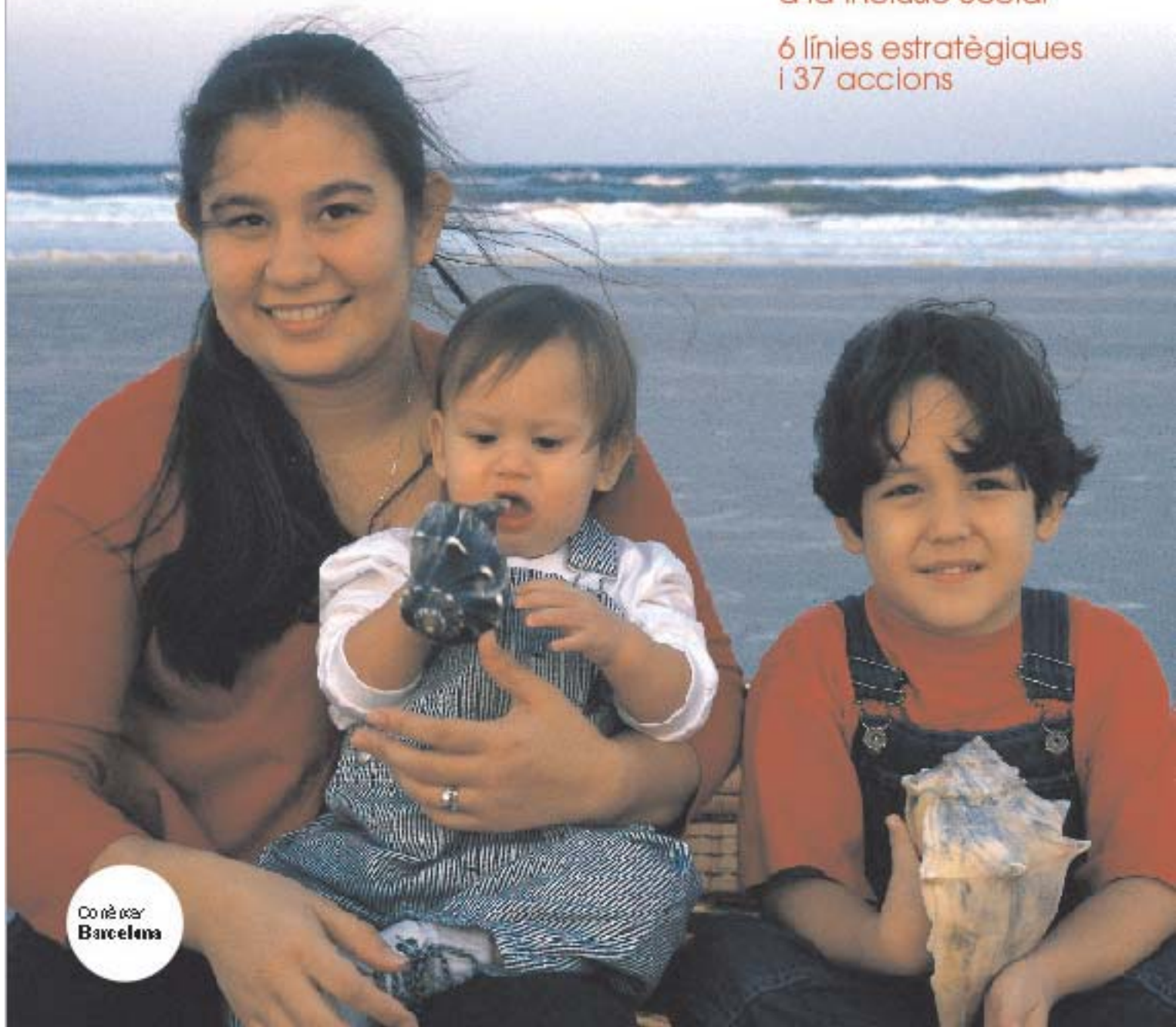
05

Barcelona Inclusiva 2005/2010

Pla Municipal per
a la Inclusió Social

6 línies estratègiques
i 37 accions

Conèixer
Barcelona

Part I

1.	Introducció al Pla Municipal per a la Inclusió Social	5
2.	El Pla d'Inclusió en el marc de l'Agenda Social Europea	9
3.	Una nova perspectiva conceptual i interpretativa: processos d'exclusió i inclusió social	13
4.	Els Perfils Socials: Desenvolupament humà i col·lectius vulnerables	25

Part II

5.	Les polítiques municipals per una Barcelona Inclusiva	43
6.	Línies estratègiques, objectius i accions del Pla d'Inclusió	57
7.	El Pressupost vinculat al Pla d'Inclusió	79
8.	El Seguiment i l'Avaluació del Pla	83
9.	L'Acord Ciutadà per una Barcelona Inclusiva	87

Resum

Resum del Pla Municipal per a la Inclusió Social al Castellà i l'Anglès

• Plan municipal para la inclusión social Barcelona inclusiva 2005-2010	93
• Municipal plan for social inclusion inclusive barcelona 2005-2010	97

1.

Introducció al pla
municipal per a
la inclusió social

Aquest Pla Municipal per a la Inclusió Social és el fruit de processos i aportacions diverses i plurals. L'any 2002, el Consell Municipal de Benestar Social (CMBS) va aprovar la proposta d'elaboració d'un pla d'actuació per abordar les situacions de pobresa i exclusió social a Barcelona. L'any 2003, la Comissió Europea estableix la dimensió territorial —regional i local— com un component bàsic de l'Agenda Social Europea per mitjà del qual la UE es dota d'un marc estratègic de referència per a la inclusió social. L'any 2004, el Consell Plenari de l'Ajuntament de Barcelona aprova un **Programa d'Actuació Municipal 2004-2007 on s'expressa ja de forma nítida el compromís amb l'elaboració d'un Pla Municipal per a la Inclusió Social**.

El disseny del Pla Municipal per a la Inclusió Social s'ha volgut plantejar des d'una òptica global de ciutat. D'aquesta manera, s'ha pretès fer de la participació i la transversalitat els vehicles del procés. Participació per tal d'incorporar el conjunt d'actors institucionals, associatius i comunitaris —i aquí el CMBS i el Grup de Treball d'Inclusió han estat un espai d'interlocució clau— que operen en el terreny de la inclusió. Transversalitat per tal d'integrar les accions que des dels diferents sectors i districtes de l'Ajuntament s'impulsen per a la inclusió social. En aquest sentit s'han incorporat en el procés, principalment, els àmbits municipals de Benestar Social, Persones amb Discapacitat, Cultura, Educació, Dona, Drets Civils, Salut, Joventut, Esports, Ocupació, Habitatge i Urbanisme.

El Projecte CASE (*Cities Combat Against Social Exclusion*), promogut i finançat per la Comissió Europea a través d'Eurocities¹, va permetre conèixer i analitzar les iniciatives de moltes associacions de la ciutat des de la perspectiva de la inclusió social. Els resultats del projecte CASE van quedar reflectits en un document final en forma de Guia de bones pràctiques en la lluita contra l'exclusió social a nivell local, la qual proporciona una anàlisi comparativa a escala europea i el recull de les millors iniciatives ("bones pràctiques") de cadascuna de les ciutats participants en el projecte. El resultat va anar més enllà de l'àmbit local i es va traduir en un conjunt de recomanacions que Eurocities i l'EAPN (*European Anti-Poverty Network*) han fet a la Unió Europea per tal de treballar la inclusió social en l'àmbit local.

El text del Pla és, per tant, el resultat del conjunt de reflexions i aportacions fetes, entre altres, des de la taula intersectorial municipal, des del Consell Municipal de Benestar Social, des dels espais tècnics i polítics de coordinació del Sector de Serveis Personals i de la Comissió de Cultura, Educació i Benestar de l'Ajuntament, i des del conjunt d'actors participants en el projecte CASE.

L'objectiu de tot el procés de treball és l'aprovació d'un Pla Municipal per a la Inclusió Social amb el més ampli acord polític i social possible, que es tradueixi, a curt termini, en la signatura d'un ampli Acord Ciutadà per una Barcelona Inclusiva. L'estructura del Pla recull i expressa la perspectiva general que s'adopta, els valors en què es fonamenta l'estratègia, i els compromisos concrets d'acció.

1. Xarxa d'autoritats locals europees que representa a 94 ciutats de 26 països europeus i que té com a principals objectius: a) Promoure polítiques urbanes europees i potenciar la implicació de les ciutats en el procés de construcció de la Unió; b) Millorar la qualitat de vida dels ciutadans d'Europa exercint la seva influència a l'agenda europea; c) Incrementar la transferència de coneixement, experiència i bones pràctiques entre ajuntaments a Europa.

- El document situa, en primer lloc, l'estratègia d'inclusió de Barcelona en el marc del procés de l'Agenda Social de la Unió Europea, engegada l'any 2000 a Lisboa. Tot seguit, s'explicita el marc conceptual que estructura la interpretació dels perfils socials de Barcelona. El Pla aposta pel concepte d'inclusió com a nova perspectiva amb capacitat de descriure realitats de desigualtat i vulnerabilitat complexes, així com respostes institucionals innovadores des de l'àmbit local. L'anàlisi dels perfils socials de la ciutat distingeix dos nivells d'aproximació a la realitat. D'una banda, la millora evolutiva del desenvolupament humà i la reducció de les desigualtats entre territoris a Barcelona. D'altra banda, l'existència de tot un ventall de col·lectius de població i de persones socialment vulnerables a causa de la seva fragilitat laboral, econòmica, formativa, socio sanitària..., o bé de la seva manca de capacitat de cobertura de necessitats bàsiques.
- La segona part del Pla comença per explicitar el compromís de l'Ajuntament amb tot un conjunt de polítiques estructuradores de la ciutat de les persones, tant avui com al llarg dels 25 anys de govern municipal democràtic. En aquest context, situa amb més detall l'estructura de serveis i els principals indicadors de les polítiques directament vinculades a la lluita contra la pobresa i l'exclusió. Tot seguit, s'exposa el conjunt de línies estratègiques, objectius i compromisos d'acció que hauran d'orientar els propers anys l'estratègia d'inclusió social de Barcelona. Tot això es vincula a un pressupost rigorós i ambicions tant pel que fa a despeses corrents com a inversions. Finalment, es proposen els mecanismes de seguiment del Pla i es dibuixen les línies mestres del que es voldria que fos un gran Acord Ciutadà per una Barcelona Inclusiva que traslladés aquest Pla des de l'àmbit municipal a l'àmbit de tota la ciutadania, amb tots aquells elements d'enriquiment i dinamisme que es puguin anar incorporant.

2.

El Pla d'Inclusió
en el marc
de l'Agenda
Social Europea

El Consell Europeu de Lisboa, reunit els dies 23 i 24 de març del 2000, va instar els estats membres i la Comissió a adoptar mesures que generessin un impacte directe en la reducció dels riscos i les situacions de pobresa i exclusió social abans del 2010. Els dies 7, 8 i 9 de desembre del 2000 el Consell Europeu de Niça fa un pas endavant en l'Agenda Social Europea i fixa els objectius de les estratègies públiques per la inclusió social:

- Foment de la participació en l'ocupació.
- Promoció de l'accés universal a recursos, drets, béns i serveis.
- Prevenció dels riscos específics d'exclusió.
- Actuació en favor dels col·lectius més vulnerables.
- Mobilització de tots els agents: institucionals, socials i privats.

El mateix Consell de Niça elabora una declaració d'orientació programàtica on explicita les dimensions que hauria de tenir en compte l'abordatge integral de les situacions de pobresa i exclusió. Aquest abordatge preveu:

- La política laboral, que ha d'afavorir l'increment de les taxes d'activitat i d'ocupació.
- La protecció social en les seves dimensions de salut, atenció a les dependències i garantia d'ingressos.
- L'accés a l'habitatge, el dret a la mobilitat i a un entorn urbà de qualitat.
- L'educació, la cultura, el temps lliure i l'accés a la societat de la informació.
- La prioritització dels grups especialment vulnerables: minories ètniques, infància, gent gran i persones amb discapacitat.
- La igualtat entre les dones i els homes com a principi transversal.
- El criteri operatiu de subsidiarietat territorial i d'actors.

Per a la posada en pràctica dels objectius de lluita contra la pobresa, el Consell va instar els estats membres a l'elaboració de Plans Estatals d'Acció en favor de la Inclusió Social (PNAin), els quals havien de plasmar els objectius comuns en l'àmbit dels estats per mitjà d'un mecanisme de coordinació oberta abans de juny de 2001. L'elaboració d'aquests plans va permetre a la Unió Europea desenvolupar un enfocament més estratègic i integrat en matèria d'inclusió social.

En aquest marc, l'Estat espanyol ha impulsat i aprovat el *I Plan Nacional para la Inclusión Social* (juny 2001-juny 2003), i el *II Plan Nacional para la Inclusión Social* (juny 2003-juny 2005).

El I Pla Estatal, tot i que es va elaborar sense la pràctica participació dels governs locals, va adoptar els objectius del Consell de la Unió Europea, i va establir que en el període 2002-2003 s'impulsaria l'elaboració i aprovació de plans per a la inclusió social en l'àmbit autonòmic i municipal. El II Pla Estatal defineix les actuacions territorials com a element clau d'aquesta estratègia d'actuació, i pretén consolidar els plans d'inclusió a les comunitats autònomes i en l'esfera local.

A Catalunya, el Departament de Benestar i Família de la Generalitat es va comprometre a reconvertir el Pla de Lluita contra la Pobresa i l'Exclusió Social, aprovat el 2 de maig de 1995, en un Pla per a la Inclusió Social amb la col·laboració dels municipis i d'altres agents socials. En aquest sentit, el DOGC de 12 de març de 2003 va publicar el Decret 61/2003, de 20 de febrer, de creació de la Comissió Rectora del Pla d'Acció per a la Inclusió Social a Catalunya, i va presentar l'octubre de 2003 el Pla d'Acció per a la Inclusió Social a Catalunya 2003-2006 (pendent actualment de revisió i aprovació).

L'Informe conjunt elaborat per la Comissió Europea el 2004, de seguiment i avaluació dels Plans Estatals d'Acció a favor de la Inclusió Social, reconeix que “persisteix el repte —després de quatre anys de la cimera de Lisboa— de garantir un nivell elevat d'inclusió social a tota la UE, i es reitera que la modernització de l'economia ha d'anar acompanyada d'esforços per reduir la pobresa i combatre l'exclusió social”. Més enllà d'aquesta nova explicitació, la Comissió incorpora unes prioritacions estratègiques fonamentals per a les noves generacions de plans d'inclusió:

- Hauran de reflectir el caràcter pluridimensional de l'exclusió i de la inclusió en una gamma d'àmbits d'acció: serveis socials, ocupació, habitatge, educació i salut principalment.
- Hauran d'establir objectius quantitatius de reducció de la pobresa, per tal de fer més ambiciosa la política pública i facilitar el seguiment i l'avaluació dels PNAin.
- Hauran d'estendre les polítiques d'inclusió social a tots els nivells territorials.
- Hauran de garantir i incentivar la participació de la societat civil: sindicats, empreses i teixit associatiu.

A partir d'aquestes bases conceptuals reforçades i emfasitzades, la Unió Europea insta tots els estats membres a tenir en compte sis àmbits substantius fonamentals en el disseny de polítiques d'inclusió:

1. Promoure i intensificar les mesures actives de mercat de treball, i adaptar-les per a respondre a les necessitats de les persones amb més dificultats per accedir a l'ocupació.
2. Garantir que els sistemes de protecció social siguin suficients i accessibles per a tothom, i que contemplin incentius efectius per a les persones que poden treballar.
3. Augmentar l'accés de les persones més vulnerables i amb més risc d'exclusió social a habitatges dignes, salut de qualitat i oportunitats d'aprenentatge permanent
4. Realitzar esforços concertats per a prevenir l'abandonament escolar prematur i promoure la transició sense dificultats de l'escola al mercat de treball
5. Desenvolupar l'objectiu d'eradicació de la pobresa infantil
6. Impulsar la reducció de la pobresa i l'exclusió social de les persones immigrants i de les minories ètniques.

Aquest marc estratègic d'acció fixat per la UE segueix pensat bàsicament en clau de polítiques estatals i àmbits competencials molt extensos. En els estats de tall federal i amb nivells reconeguts d'autonomia local, la dimensió territorial de les polítiques d'inclusió esdevé molt rellevant.

A l'Estat espanyol un mínim de 13 comunitats autònomes han aprovat ja plans d'inclusió en el marc del procés de Lisboa. Són plans que despleguen accions en àmbits competencials molt importants: polítiques actives d'ocupació, promoció pública d'habitatge social, educació, salut, atenció social especialitzada, etc. En l'àmbit local són encara poques les iniciatives integrals d'acció en favor de la inclusió social. Tot i que l'àmbit competencial dels ajuntaments és més reduït, actuen en terrenys de proximitat —des de la xarxa bàsica d'atenció social primària fins als programes d'acció comunitària, passant pels serveis domiciliaris o les polítiques d'atenció a la infància en risc— que són determinants en la prevenció de factors de risc i en l'atenció de situacions d'exclusió i de col·lectius exclosos des d'una perspectiva de reinserció i normalització socials.

En aquest sentit, Barcelona vol ser present de forma activa i en primera línia en el procés de l'Agenda Social Europea. Vol ser un espai urbà compromès amb la inclusió des de les seves pròpies responsabilitats institucionals i des de la mobilització i la concertació de múltiples energies socials.

3.

Una nova perspectiva conceptual i interpretativa:
Processos d'exclusió i inclusió socials

1. Introducció: de la pobresa a l'exclusió social

En el marc de la societat industrial les desigualtats operaven en un eix de lògica vertical, de caràcter econòmic, i del tot predominant sobre qualsevol altra possible dimensió de l'estructura social. En aquest context històric, el concepte de pobresa funciona de forma ajustada: descriu la realitat en què es mou un col·lectiu social caracteritzat per un baix nivell relatiu de renda personal. Un nivell que, en tot cas, no li permet accedir de forma mínimament apropiada al consum de béns materials bàsics en el seu marc territorial de referència. Així, doncs, la pobresa apareix definida com una situació d'accés insuficient a la renda en un context de desigualtats unidimensionals respecte a la distribució social de recursos materials.

Avui, el concepte de pobresa ens queda estret. Aflora la multidimensionalitat de la societat i, al costat de les polaritzacions econòmiques, opera tota una diversitat de mecanismes emergents de desigualtat. No es tracta de donar per superat el concepte de pobresa, que no ho està. Es tracta d'ampliar-ne els marges i reubicar-lo en un escenari conceptual i interpretatiu més complex. Un escenari amb capacitat de copsar les noves polaritzacions socials vinculades a, per exemple, la precarietat laboral i el patiment psicològic, els dèficits d'aprenentatge, la discapacitat i la dependència, la sobrecàrrega de tasques cuidadores, l'afebliment de les relacions comunitàries, la ruptura de vincles afectius, o les fractures en la ciutadania de base ètnica. És en aquest escenari on els conceptes d'exclusió i inclusió socials se'ns revelen de gran utilitat, ja que ens permeten abraçar amb comoditat les noves realitats derivades de les múltiples esferes de desigualtat, així com les accions institucionals i comunitàries que pretenen oferir respostes i vies de transformació que menin cap a unes societats cohesionades. En definitiva, la pobresa es resitua com el factor de risc d'exclusió social vinculat directament a la insuficiència relativa de l'ingrés personal. És un factor de vulnerabilitat potent. Però no implica de forma automàtica una situació d'exclusió, ni se situa tampoc com a eix vertebrador d'aquesta. L'exclusió és multifactorial i s'expressa en múltiples vessants.

D'altra banda, l'estat de benestar, en qualsevol de les seves modalitats clàssiques, havia articulat polítiques socials contra la pobresa. Polítiques basades en un conjunt de serveis i transferències fortament estandaritzat i centralitzat, tendent a garantir l'accés a béns bàsics (educació, salut) més enllà de la lògica del mercat, i un nivell mínim de rendes familiars més enllà del risc de pèrdua d'ingressos (atur, jubilació). Avui, els estats de benestar es plantegen la transició cap a noves polítiques d'inclusió social. Polítiques complexes i articulades a múltiples escales territorials —amb una presència clau dels àmbits de proximitat— per tal de donar resposta als eixos de fractura emergents i fer tangibles els valors de la cohesió en el marc de la societat postindustrial.

En síntesi, passem de la pobresa a l'exclusió, no com a proposta de substitució, sinó d'ampliació conceptual i interpretativa d'una realitat canviant. I passem de les polítiques contra la pobresa a les estratègies d'inclusió social, tampoc com a plantejament de substitució, sinó de confluència d'accions i d'agents en l'horitzó d'una societat sense privacions econòmiques, però també sense fractures en la resta de paràmetres d'integració.

Cal considerar quines són les grans dimensions de canvi que van configurant la nova societat postindustrial, i quins els processos que trobem a la base de les noves trajectòries d'exclusió. Una adequada comprensió de tot això esdevé requisit per tal d'encertar en la formulació de polítiques per una ciutat inclusiva.

2. Les grans dimensions del canvi social

Assistim a un canvi d'època. Les principals coordenades socioeconòmiques i culturals que van fonamentar durant més de mig segle la societat i la ciutat industrials s'estan transformant de forma profunda i accelerada. La primera modernitat, la dels grans agregats socials, les grans cosmovisions i la confiança en el progrés material i la racionalitat, declina amb el segle xx. Les societats avançades entren de ple en una segona modernitat, amb lògiques culturals molt més pluralistes i subjectivitzades, amb narratives i ancoratges col·lectius de cohesió emergents i encara fràgils, i amb la consciència cada vegada més estesa dels riscos ecològics socialment produïts. Aquest és el marc en què operen les idees complexes i emergents d'exclusió i inclusió socials.

2.1. Els canvis socioeconòmics

L'impacte dels grans canvis tecnològics ha modificat totalment els paràmetres de l'industrialisme. S'han superat les estructures fordistes, aquelles en què grans concentracions de treballadors i treballadores eren capaços de produir quantitats ingents de productes de consum massiu a preus assequibles sobre la base d'una organització del treball taylorista i a costa d'una notable homogeneïtat en la gamma de béns produïts. Conceptes com flexibilització, adaptabilitat o mobilitat han substituït especialització, estabilitat i continuïtat. La globalització econòmica, construïda sobre la base de la revolució en el sistema d'informació, ha implicat un canvi extraordinari d'escala: les distàncies físiques compten menys i l'aprofitament dels costos diferencials en l'àmbit planetari ha desarticulat empreses i plantes de producció. La societat del coneixement busca el valor diferencial, la font del benefici i de la productivitat en el capital intel·lectual davant de les lògiques anteriors centrades en el capital físic i humà.

Més enllà, fins i tot, es posa en qüestió la idea mateix del treball com a element estructurador de la vida i del conjunt de relacions, insercions i drets socials. Un qüestionament que cobra tota la seva rellevància si continuem considerant només treball un conjunt de tasques, inserides en la relació salarial, que es van precaritzant, perdent qualitat i sentit com a projecte vital. Mentrestant, en canvi, s'activen, de forma progressiva, espais d'acció i dedicació personal socialment útils que continuem considerant no-treball. Podem continuar mantenint una concepció del treball vinculada estretament a tasques productives i reconegudes en el salari? O bé hem de reformular a fons el concepte de treball, per tal d'incloure-hi els àmbits social i domesticofamiliar, i, en conseqüència, plantejar l'oportunitat de la renda bàsica com a dret a l'existència més enllà dels mecanismes salarials clàssics?

2.2. Els canvis socioculturals

Juntament amb la dimensió econòmica i laboral, els temps i els espais dibuixen les coordenades de la vida quotidiana. Més enllà del predomini que imposa la jornada productiva, la distribució dels temps està arrelada en els models de vida quotidiana i les relacions de gènere que s'hi configuren. Les pautes d'estructuració i ús dels espais físics, per la seva banda, vénen marcades pels models urbans predominants.

Els àmbits de convivència primària s'han modificat de forma substancial. En l'esquema patriarcal clàssic s'estableix un ordre material i simbòlic que divideix la societat en dos àmbits: l'àmbit públic (l'espai productiu i de representació política), assignat als homes, i l'àmbit privat (l'espai familiar i de cura), assignat en exclusiva a les dones. A més de segregar, el model patriarcal jerarquitzava: situa l'àmbit públic-productiu per damunt del privat-familiar, espai de poca visibilitat, desvaloritzat i no generador de drets de ciutadania. L'escenari avui és diferent. Es diversifiquen l'estructura de les llars i els models de família. L'accés de les dones al món laboral augmenta sense parar, malgrat les discriminacions que es mantenen. Els rols al si de la llar, en canvi, a penes s'han modificat. Creixen les tensions per la doble jornada laboral de les dones, s'incrementen les ruptures i creixen els nuclis monoparentals de dones amb criatures. Al costat dels avanços en la llibertat i l'autonomia de les dones, les contradiccions del nou escenari generen nous riscos i vulnerabilitats, en les quals la variable gènere resulta determinant.

Les noves lògiques espacials marquen un segon eix potent de redefinició sociocultural. Hi ha pressions molt fortes per implantar models urbanístics extensius, amb espais especialitzats des del punt de vista funcional, de baixa intensitat relacional i generadors de pautes de mobilitat obligada que tendeixen a satisfer-se amb l'ús intensiu del cotxe. Juntament amb aquestes pautes, es donen també processos de reconstrucció comunitària, de reapropiació simbòlica de l'espai urbà i de regeneració de barris amb respecte per a la memòria històrica que contenen.

3. Les noves bases de les desigualtats

Més enllà de les grans dimensions del canvi que suposa el pas de la societat industrial a la postindustrial, un conjunt de processos reconfiguren les bases de les desigualtats i se situen a l'arrel de les trajectòries emergents d'exclusió.

3.1. La diversificació multidimensional de la societat

La transició cap a una estructura social molt més complexa i fragmentada opera, si més no, en tres plans on es desencadenen dinàmiques emergents de risc:

- La diversificació etnicocultural derivada de la immigració dels països del sud. Aquesta, articulada a l'absència d'estratègies potents de ciutadania política de base residencial, genera un escenari on moltes persones immigrants esdevenen vulnerables a dinàmiques de precarització vital (legal, relacional, afectiva, laboral i urbana).
- El canvi en la configuració etària de la societat i les relacions intergeneracionals que se'n deriven, més enllà de la lògica adultocràtica precedent, amb una realitat juvenil que reclama, alhora, estratègies d'afirmació i camins d'emancipació, i una piràmide d'edats diferent de la que havia prevalgut fins ara, amb un increment de les taxes d'envelliment les quals sovint van lligades a situacions de dependència social.

- La pluralitat de formes de convivència familiar amb un increment de la monoparentalitat en sectors populars. L'erosió del model patriarcal, juntament amb la feblesa relativa de les polítiques d'educació infantil i d'atenció a la vellesa, i juntament amb les encara fortes dificultats d'articulació entre família i ocupació de qualitat, propicien noves dinàmiques de risc social que afecten sobretot diversos col·lectius de dones.

3.2. L'impacte sobre l'ocupació de l'economia postindustrial

La transició cap al model d'economia informacional amb esquemes de producció postfordistes té impactes importants sobre el mercat de treball, l'ocupació i les relacions laborals. Per a sectors rellevants de la societat, el canvi econòmic ha obert un ventall de noves oportunitats impensable en períodes anteriors. Però el mateix canvi ha generat nous riscos d'exclusió connectats a l'esfera laboral: atur juvenil de nou tipus, estructural, i atur adult de llarga durada; treballs de baixa qualitat sense vessant formatiu; i ocupacions de salari molt baix i sense cobertura per conveni col·lectiu. Tot plegat, pot sintetitzar-se en dos fenòmens:

- Les trajectòries lineals i ràpides dels joves cap a l'ocupació industrial assalariada són avui residuals. Han donat pas a un ventall de processos molt complexos i dilatats en el temps. Els itineraris d'inserció recorreguts per joves amb carències formatives bàsiques i febles ressorts d'aprenentatge —que donen accés només a ocupacions eventuais, fràgils i no generadores de vincles grupals o comunitaris— construeixen unes condicions propícies per a un nou espai de vulnerabilitat juvenil a l'exclusió.
- La irreversible flexibilitat dels processos productius en l'economia informacional ha servit d'argument en alguns països per impulsar processos paral·lels de desregulació laboral, amb erosió de drets i afebliment dels esquemes de protecció social vinculats al mercat de treball. Això ha generat nous espais de risc d'exclusió, que afecten sobretot persones adultes amb responsabilitats familiars, i les dones de forma especialment intensa.

3.3. Els dèficits d'inclusivitat de l'estat de benestar

Han anat apareixent, d'una banda, noves desigualtats vinculades a una concepció poc integradora d'algunes polítiques clàssiques de l'estat de benestar. Per exemple, la reducció selectiva dels nivells de les prestacions contributives (sobretot en el cas de les assegurances d'atur) combinada amb estratègies de desplaçament d'un bon nombre de persones cap a subsidis assistencials. O bé les importants xifres de no graduació en el sistema educatiu reglat, amb un nítid biaix de classe social. S'ha anat consolidant, d'altra banda, el caràcter poc inclusiu de certs mercats de benestar amb una presència pública molt feble: per exemple, el mercat del sòl i de l'habitatge, fet que provoca grans dificultats d'accés i el manteniment de pautes de segregació social en el territori. Per últim, els serveis socials han operat majoritàriament des de concepcions selectives, no universals, reactives i de tall assistencial. Això ha provocat importants mancances de cobertura pública de necessitats d'atenció personal, la resolució de les quals es desplaça al mercat en les capes de rendes altes, o bé és assumida per un àmbit familiar sobrecarregat —amb enormes impactes per a les dones— en la resta de la societat.

4. Els perfils conceptuals de l'exclusió social

L'exclusió social engloba la pobresa en tant que factor de risc, però va més enllà: descriu realitats diferents i ampliades. Es caracteritza per la presència de múltiples factors que generen dificultats intenses d'accés als mecanismes de desenvolupament humà —incloent-hi els vincles d'inserció comunitària—, així com als sistemes preestablerts de protecció social. Destaquem els principals perfils de la noció d'exclusió.

4.1. L'exclusió social té una dimensió estructural, però és sobretot contextual i relativa

L'exclusió social es pot inscriure en la trajectòria històrica de les desigualtats socials, amb antecedents clars, en forma de necessitats col·lectives intenses, des de l'inici dels processos d'industrialització i urbanització massiva. Això no obstant, l'exclusió social expressa la configuració específica de les desigualtats en el context actual de transició cap a la societat del coneixement. La vella societat industrial presentava sobretot polaritzacions unidimensionals, generades per la lògica de classe, que no arribaven a trencar els paràmetres bàsics de la integració social. L'exclusió, en un context de creixent heterogeneïtat, no implica només la reproducció més o menys ampliada de les desigualtats verticals del model industrial; va més enllà. L'exclusió implica fractures en el teixit social, la ruptura de certes coordenades bàsiques d'integració, i, en conseqüència, implica l'aparició d'una nova escissió social en termes de dins/fora que és generadora, per tant, d'un nou sociograma de col·lectius exclosos.

Tanmateix, la dimensió estructural de la idea d'exclusió s'ha d'articular amb la seva naturalesa relativa i contextual, és a dir, cal tenir en compte que l'exclusió està emmarcada per una xarxa d'agents que adopten decisions de les quals poden derivar processos d'exclusió o, al contrari, dinàmiques d'inclusió. Estructura i acció es combinen, per tant, en les arrels de l'exclusió, de forma específica en llocs i temps concrets. Caldria parlar més d'exclusions en plural que d'exclusió en singular. Cada societat, fins i tot cada espai local, presenta els seus propis límits d'exclusió i inclusió. A més, l'abast i els perfils sociològics de l'exclusió tindran a veure amb pautes d'actitud i decisions com, per exemple, permetre o no un treball infraassalariat, estigmatitzar o no una addicció, fer precària o no una relació afectiva, acompanyar o no una solitud, acollir o no en la comunitat un immigrant acabat d'arribar...

4.2. L'exclusió social és dinàmica: un procés més que una situació

L'exclusió és molt més un conjunt de processos que una situació estable, i aquests processos presenten una geometria variable. És a dir, no afecten només grups predeterminats concrets, més aviat al contrari, afecten de forma canviant persones i col·lectius a partir de les modificacions que pugui sofrir la funció de vulnerabilitat d'aquests respecte a dinàmiques de marginació. La distribució de riscos socials — en un context marcat per l'erosió progressiva dels ancoratges de seguretat de la modernitat industrial— esdevé molt més complexa i generalitzada. El risc de ruptura familiar en un context de canvi en les relacions de gènere, el risc de desqualificació en un marc de canvi tecnològic accelerat, el risc de precarietat i infrasalari en un context de canvi en la naturalesa del vincle laboral..., poden traslladar cap a zones de vulnerabilitat a l'exclusió persones i col·lectius variables, en moments molt diversos del seu cicle de vida. Les fronteres de l'exclusió són mòbils i fluides; els índexs de risc presenten extensions socials i intensitats personals altament canviant.

4.3. L'exclusió social té múltiples causes i s'expressa en dimensions diverses

L'exclusió social no s'explica d'acord amb una sola causa. Ni tampoc els seus desavantatges vénen sols: es presenta, en canvi, com un fenomen polièdric, format per l'articulació d'un cúmul de circumstàncies desfavorables, sovint fortament interrelacionades. Cal destacar-ne, doncs, el caràcter complex, format per múltiples vessants. L'exclusió difícilment admet definicions segmentades. Una senzilla exploració de les estadístiques ens mostra les altíssimes correlacions entre, per exemple, fracàs escolar, precarietat laboral, desprotecció social, monoparentalitat i gènere. O bé entre barris amb dificultats, infrahabitatge, segregació ètnica, pobresa i sobreincidència de malalties. Tot això porta cap a la impossibilitat d'un tractament unidimensional i sectorial de l'exclusió social. La marginació, com a temàtica d'agenda pública, requereix abordatges integrals en la seva definició, i horitzontals o transversals en els seus processos de gestió.

4.4. L'exclusió social és abordable des de les polítiques públiques

L'exclusió social no està inscrita de forma fatalista en el destí de cap societat. Com no ho està cap mena de desigualtat o marginació. Al contrari, l'exclusió és susceptible de ser abordada des dels valors, des de l'acció col·lectiva, des de la pràctica institucional i des de les polítiques públiques. Encara més, a cada societat concreta les mediacions polítiques i col·lectives sobre l'exclusió esdevenen un dels seus factors explicatius clau. En altres moments històrics, per exemple en les etapes centrals de la societat industrial, el col·lectiu sotmès a relacions de desigualtat i subordinació havia adquirit subjectivitat pròpia i, per tant, capacitat d'autoorganització social i política. S'havia convertit en agent portador d'un model alternatiu, amb un potencial de superació de les relacions de desigualtat vigents. Això no passa amb l'exclusió. Els col·lectius marginats no conformen cap subjecte homogeni i articulat de canvi històric, visible i amb capacitat de superació de l'exclusió. D'aquí ve que sigui molt més complicat generar processos de mobilització i definir una praxi superadora de l'exclusió. D'aquí ve, també, que s'imposi amb facilitat, en canvi, una certa perspectiva cultural —errònia o interessada— que porta a considerar l'exclusió com un fenomen inherent a les societats avançades del segle XXI.

El conjunt d'aquestes consideracions perfilen l'exclusió social com una noció emergent, inserida en la transició vers la societat postindustrial, de caràcter contextual i relacional, altament dinàmica, d'arrel pluricausal i d'expressió en dimensions diverses. Aquesta noció es pot contrastar ara, amb més precisió, amb la idea tradicional de pobresa.

Pobresa i exclusió: dues nocions contrastades

	Pobresa	Exclusió
Context on s'inscriu	Societat industrial	Societat del coneixement
Tipus de desigualtat	Jerarquia material	Fractura relacional
Lògica evolutiva	Estabilitat /situació	Dinamisme / procés
Font generadora	Distribució desigual de renda	Multicausal
Forma d'expressió	Manca / insuficiència d'ingrés	Multidimensional

Es pot sostenir que l'exclusió, així conceptualitzada, se situa en la confluència de dos eixos:

- a) l'eix tradicional, configurat per l'existència de desigualtats més o menys accentuades en la distribució de recursos materials com a marc de situacions de no-accés o accés insuficient a la renda;
- b) l'eix emergent, configurat per l'existència de fractures més o menys profundes en els múltiples vincles i esferes d'integració social i comunitària.

L'articulació d'importants desigualtats materials amb elements de fractura en les relacions defineix el camp de riscos i vulnerabilitats a l'exclusió social. La resta d'interseccions donen lloc a conceptes diferents. La pobresa expressa històricament pautes d'asimetria en la distribució de recursos econòmics, però no necessàriament línies de ruptura en l'ordre social. La segmentació, en canvi, reflecteix fragmentacions horitzontals en el teixit social, tot i que aquestes es puguin donar en un marc de més igualtat material. Finalment, la inclusió defineix el camp conceptual d'una societat cohesionada: aquella que tendeix a reduir jerarquies en l'eix dels recursos i a prevenir i superar fractures en el de les relacions.

Desigualtats i fractures: els eixos de l'exclusió i la inclusió socials

		<i>Desigualtat en la distribució de recursos materials amb situacions de no-accés o accés insuficient a la renda</i>	
		<i>Elevades</i>	<i>Baixes</i>
Fractures en els diversos vincles i esferes d'integració social i comunitària	Fortes	Exclusió	Segmentació
	Febles	Pobresa	Inclusió

5. Els factors de l'exclusió social i els col·lectius vulnerables

L'exclusió social té múltiples causes i presenta un panorama complex de situacions de risc. Per tal d'anar vinculant la reflexió amb les respostes institucionals és possible concretar el conjunt dels principals àmbits de la vida de les persones on es poden desencadenar processos d'exclusió. A més, dins de cadascun d'aquests àmbits es poden identificar un conjunt de factors d'exclusió, més concrets, que es poden donar sols o, habitualment, en combinació amb d'altres, del mateix o de la resta d'àmbits. Alhora, no es pot oblidar que aquest conjunt de factors operen sobre els quatre grans eixos en els quals es vertebraven avui les desigualtats: el sexe, l'edat, l'origen i la classe social. Aquests eixos funcionen a la pràctica com a circumstàncies que intensifiquen l'impacte dels factors d'exclusió.

El quadre següent proposa una certa distribució d'àmbits i factors d'exclusió. És una proposta que connecta directament amb les variables, sòlidament assentades, de desenvolupament humà que utilitza l'ONU a través del PNUD (Programa de Nacions Unides pel Desenvolupament), des de principis dels

anys noranta, i que recull també la Unió Europea, a través de la Direcció General d'Afers Socials de la Comissió, com a variables sobre les quals construir els Plans Estatals i Territorials d'Acció per la Inclusió Social dels països membres.

Àmbits i Factors de l'exclusió social: una perspectiva integral

Principals Àmbits on poden donar-se dinàmiques d'exclusió Principals Factors que operen en cada àmbit							
ED(*)	Econòmic - Pobresa relativa per manca d'accés o accés insuficient a les fonts de renda	Laboral - Atur - Precarietat ocupacional	Formatiu - Analfabetisme - Nivell formatiu insuficient	Socio-sanitari - Discapacitat i dependència - Addiccions i malalties relacionades de risc social	Residencial - Sense sostre - Infrahabitatge - Entorn residencial degradat	Relacional - Feblesa (monoparentalitat) o deteriorament (violència) de la xarxa familiar - Escassetat de relacions comunitàries	Polític/de ciutadania - No accés a la ciutadania política - No accés als drets socials
- Sexe	Col·lectius de població altament vulnerables a processos d'exclusió social						
- Edat							
- Origen							
- Classe soc.							

(*) ED: Eixos de les desigualtats

Aquests àmbits i factors es fan tangibles en un conjunt de col·lectius socials que són especialment vulnerables a les dinàmiques d'exclusió que s'hi desfermen. Caldrà conèixer i analitzar els perfils socials i demogràfics d'aquests col·lectius a la ciutat de Barcelona, com a base per a l'elaboració de les accions d'inclusió que estructuraran aquest Pla, així com el conjunt de les polítiques públiques municipals.

Col·lectius de població altament vulnerables a processos d'exclusió social

COL·LECTIU	ÀMBIT
• Persones en situació de vulnerabilitat econòmica (pobresa i precarietat relativa)	Econòmic
• Persones en situació d'atur o d'inserció precària en el mercat laboral	Laboral
• Persones amb formació insuficient (analfabets i persones sense graduació en el nivell obligatori)	Formatiu
• Persones vulnerables a l'exclusió sociosanitària - Persones amb discapacitat - Persones drogodependents i amb malalties relacionades	Sociosanitari
• Persones grans fràgils	Sociosanitari, Relacional, Econòmic
• Persones en situació d'exclusió severa - Persones sense sostre - Persones amb dificultat cobertura necessitats bàsiques	Residencial, Relacional, Econòmic, Ciutadania

6. Els grans espais de la inclusió social

Els factors de l'exclusió operen en àmbits diversos, i l'heterogeneïtat és la nota predominant pel que fa als col·lectius més vulnerables. Sembla clar, per tant, que els processos d'inclusió social hauran de ser també multidimensionals. Hauran de tenir la capacitat d'abraçar esferes diferents, de prevenir factors de risc en tot el ventall d'àmbits, d'atendre les necessitats específiques dels diversos col·lectius vulnerables i de promoure dinàmiques d'inserció social integrals on quedin ben travats els itineraris d'integració relacional, formativa, economicolaboral, sociosanitària, residencial i política.

El conjunt d'itineraris d'inclusió poden aglutinar-se en tres espais principals. Una societat i una ciutat cohesionades i inclusives demanen la plena participació de totes les persones en aquests tres eixos bàsics d'integració social:

L'espai econòmic i de la renda	Mecanisme d'inclusió: La participació en l'ocupació i en altres tasques creadores de valor i utilitat socials. L'accés a les fonts d'ingrés.
	Accions públiques: Itineraris d'inserció laboral de qualitat i sistemes de garantia de rendes que actuïn de manera eficaç contra les situacions de pobresa relativa.
L'espai polític i de la ciutadania	Mecanisme d'inclusió: La participació política i l'accés efectiu als drets socials.
	Accions públiques: Itineraris d'inserció educativa, cultural, sociosanitària i residencial com a palanques d'igualtat social i d'autonomia quotidiana.
L'espai relacional i dels vincles	Mecanisme d'inclusió: La participació en la comunitat i l'accés a xarxes afectives i de reciprocitat.
	Accions públiques: Itineraris d'inserció comunitària i de reconeixement, valoració i acomodació de totes les diferències.

4.

Els perfils socials:
desenvolupament
humà i col·lectius
vulnerables

1. L'evolució de la realitat social de Barcelona entre 1991 i 2001: millora el desenvolupament humà i es redueixen les desigualtats territorials

L'Índex Sintètic de Desigualtats Socials és un instrument que ens permet aproximar-nos al coneixement de la desigual distribució territorial —a escala de les 38 zones estadístiques— dels nivells de desenvolupament humà a Barcelona.

1.1. Procés de construcció de l'ISDS

A) Se seleccionen 13 indicadors —agrupables en 4 dimensions de la realitat social— rellevants per al coneixement dels nivells de desenvolupament humà.

Dimensió de la realitat social	Indicadors de desenvolupament humà
• Econòmica	(1) Taxa d'atur; (2) Índex de població activa; (3) Taxa d'ocupació; (4) Índex de dependència econòmica
• Educativa	(5) Taxa d'analfabetisme; (6) Taxa de formació insuficient; (7) Taxa de població amb titulació superior
• Salut	(8) Esperança de vida en néixer
• Demogràfica	(9) Pes dels infants; (10) Pes 65 i més anys; (11) Índex envelliment (12) Índex sobreenvelliment; (13) Índex dependència demogràfica

Aquests indicadors es desagreguen per a cadascuna de les 38 unitats d'anàlisi territorial.

B) Se seleccionen els 4 indicadors —desagregats per unitats territorials— amb més potència o capacitat descriptiva dels nivells de desenvolupament humà.

Dimensió de la realitat social	Indicadors de desenvolupament humà
• Econòmica	Taxa d'atur
• Educativa	Taxa de població amb titulació superior Taxa de població amb formació insuficient
• Salut	Esperança de vida en néixer

C) Per a cada unitat territorial —i a escala general de Barcelona— es construeix un Índex Sintètic a partir de la ponderació dels 4 indicadors triats. S'atribueix el mateix pes relatiu a cadascuna de les 3 dimensions.

Dimensió de la realitat social	Pes en l'Índex	Indicadors de desenvolupament humà	Pes en l'Índex
Econòmica	1/3	Taxa d'atur	1/3
Educativa	1/3	Taxa de població amb titulació superior Taxa de població amb formació insuficient	1/6 1/6
Salut	1/3	Esperança de vida en néixer	1/3

Tot aquest procés de construcció de l'ISDS a Barcelona es basa en la proposta d'elaboració de l'Índex de Desenvolupament Humà que fa l'ONU a través del PNUD des de l'any 1991.

1.2. Metodologia de càlcul de l'ISDS

Metodologia utilitzada amb les dades dels anys 1991 i 1996:

El càlcul de cadascuna de les variables i de l'índex sintètic es feia segons la següent expressió: (Valor màxim – valor del territori considerat) / (valor màxim – valor mínim)

L'Índex resultant mesurava exclusivament diferències interterritorials en l'any de l'anàlisi. En canvi, no permetia comparar la dinàmica evolutiva en el temps d'una realitat social.

Esmena metodològica introduïda amb les dades de l'any 2001:

Per tal de calcular l'índex sintètic estandaritzat (índex nou) —d'acord amb la correcció metodològica proposada pel PNUD (ONU) l'any 2000— es construeix una societat “ideal” que preveu una escala de valors de 100 (valor màxim) a 0 (valor mínim) per a les variables econòmica i educatives; i una esperança de vida màxima de 85 anys i mínima de 25.

$(100 - \text{valor del territori a comparar}) / (100 - 0)$
 $(85 - \text{valor del territori a comparar}) / (85 - 25)$ (en el cas de l'esperança de vida)

L'Índex resultant —a més de les diferències entre territoris— permet comparar i considerar l'evolució en el temps de cada unitat territorial i del conjunt de Barcelona.

Per tal d'analitzar les dinàmiques de canvi en el nivell de desenvolupament humà i en les desigualtats territorials a Barcelona, al llarg de l'última dècada s'ha reproduït la nova metodologia de càlcul de l'índex (l'índex sintètic estandaritzat) amb els valors que tenia la ciutat els anys 1991 i 1996.

1.3. Primera dimensió d'anàlisi: millora el nivell de desenvolupament humà de Barcelona entre 1991 i 2001

Anys	Taxa d'atur	Taxa de població amb titulació superior	Taxa de població amb formació insuficient	Esperança de vida en néixer	Valor de l'ISDS estandaritzat
1991	13,69%	7,94%	12,21%	76,70 anys	734
2001	10,78%	12,85%	5,56%	79,67 anys	780

Font: Ajuntament de Barcelona. Dades cens 1991-1996-2001

L'ISDS del 2001 arriba a 780 punts, 46 punts per sobre del 1991. Observem, en conseqüència, un avenç global al llarg de la dècada dels noranta en totes les dimensions del desenvolupament humà.

Entre 1991 i 2001: **a)** la taxa d'atur cau un 21%; **b)** la proporció de persones amb titulació superior creix un 62%; **c)** la taxa de formació insuficient (analfabetisme + un màxim de 4 anys d'escolarització sense graduació) es redueix d'un 54%; **d)** l'esperança de vida en néixer creix 2,9 anys.

1.4. Segona dimensió d'anàlisi: es redueixen les desigualtats interterritorials a Barcelona entre 1991 i 2001

L'avenç global en el nivell de desenvolupament humà entre 1991 i 2001 es produeix a Barcelona en paral·lel a un increment en la cohesió territorial: les pautes de distribució territorial de la qualitat de vida són, el 2001, menys desiguals que el 1991.

Aquesta tendència es reproduïx en quasi totes les dimensions considerades. El 1991 entre les taxes d'atur de Montjuïc (25,4%) i Pedralbes (7,6%) hi havia 17,8 punts de diferència; el 2001 la distància màxima dels valors de l'atur és de 8,9 punts, (17,19% Bon Pastor, 7,65% Vallvidrera). Pel que fa a la salut, el diferencial d'esperança de vida ha caigut de 8,7 a 7,2 anys entre Pedralbes (82,5 anys) i el Raval (75,3 anys). Finalment, respecte a la dimensió educativa, la realitat és més complexa: es redueixen les desigualtats interterritorials en l'indicador de "formació insuficient", però creixen en l'indicador de "titulació superior": de 24,4 a 28,8 el 2001, entre Sarrià (31,2% d'universitaris) i Bon Pastor (2,4% d'universitaris).

Desigualtat entre els barris amb el valor més alt i el valor més baix de cada indicador					
Anys	Desigualtat en la taxa d'atur	Desigualtat en la taxa de titulació superior	Desigualtat en la taxa de formació insuficient	Desigualtat en l'esperança de vida	Desigualtat en l'ISDS estandaritzat
1991	17,8 punts	24,4 punts	28,82 punts	8,7 anys	151
2001	9,6 punts	28,8 punts	22,32 punts	7,2 anys	125

Font: Ajuntament de Barcelona. Dades cens 1991, 2001

1.5 Tercera dimensió d'anàlisi: tots els barris milloren el seu nivell de desenvolupament humà entre 1996 i 2001

Considerats un per un, **tots els territoris han millorat el seu nivell de desenvolupament humà** en el període 1996–2001. El territori que avança més és Montjuïc, amb un increment de 128 punts en l'índex. El que avança menys és Pedralbes, amb un increment de 28 punts.

En general, **els territoris que milloren més són aquells que parteixen d'índexs situats per sota de la mitjana general**, tendència lògica atès que, com s'ha destacat, les desigualtats interterritorials s'han reduït en el conjunt de Barcelona. Tanmateix, hi ha alguns territoris que, malgrat millorar el seu desenvolupament humà, pateixen un retrocés en termes de posició relativa. És a dir, l'avenç del seu valor d'ISDS és menor que l'avenç d'altres territoris que parteixen d'una situació molt semblant. Alguns dels casos a destacar d'avenç absolut amb pèrdua de posició relativa són Bon Pastor, el Poble Sec, Besòs i la Verneda.

2. Els perfils dels col·lectius vulnerables a processos d'exclusió a Barcelona

2.1. Àmbit de renda: persones en situació de vulnerabilitat econòmica (pobresa i precarietat relatives)

Nota conceptual i metodològica

- **Pobresa absoluta:** Quantitat per sota de la qual no es poden satisfer els mínims vitals de subsistència. El PNUD estableix el llindar entre 280 i 420 euros/any (menys d'1,5 dòlars/dia). Aquesta mesura s'aplica als països del Tercer Món (països amb IDH baix).
- **Pobresa relativa:** Quantitat per sota de la qual no s'accedeix a un nivell de vida mínimament adequat en el marc territorial de referència. És, per tant, una mesura més vinculada a la desigualtat que a la privació absoluta i de caràcter inherentment contextual. El PNUD aplica aquesta mesura als països amb IDH alt (els de l'OCDE).

La UE, a través de la DG d'Afers Socials de la Comissió Europea, estableix un **criteri de mesura de la pobresa relativa** que els estats membres han d'incorporar en l'elaboració obligatòria dels seus plans estatals d'acció en favor de la inclusió social:

La pobresa relativa es defineix per una **renda personal equivalent per sota del llindar del 60% de la renda mediana de la comunitat de referència**.

- Què vol dir renda personal equivalent?
Els ingressos personals ajustats segons l'estructura de la llar. La primera persona adulta es pondera amb el valor 1; les adultes successives amb el valor 0,5; els menors de 14 anys amb el valor 0,3.
- Què vol dir renda mediana?
La renda de la persona situada exactament en la meitat de la distribució ordenada de rendes, de la més alta a la més baixa, en el marc territorial de referència. S'opta per la mediana ja que la renda mitjana és massa sensible als valors extrems de la cua alta de la distribució, fet que pot provocar una taxa inapropiadament alta de pobresa relativa.

A Barcelona distingim entre:

- Pobresa relativa: llindar del 50% de la renda mediana
- Precarietat relativa: entre el 50% i el 60% de la renda mediana
- Vulnerabilitat econòmica: pobresa relativa + precarietat relativa

La vulnerabilitat econòmica —i especialment la pobresa relativa— és un factor de risc d'exclusió social, per bé que no comporta de forma automàtica una situació d'exclusió.

A. Anàlisi evolutiva: Barcelona 1995-2000

Creix la renda personal però es mantenen les taxes de vulnerabilitat econòmica

La renda personal creix

Entre 1995 i 2000 es produeix a Barcelona un increment generalitzat de rendes, molt vinculat al creixement de les taxes d'activitat i d'ocupació. La mediana de la distribució d'ingressos creix a un ritme del 10% anual acumulatiu.

Les desigualtats es redueixen pels extrems

Millora l'equitat vertical de la distribució de la renda: la ràtio entre la renda mínima del 10% de la població més rica i la renda màxima del 10% amb menys recursos es redueix de 5 a 4,67. El coeficient de desigualtat de Gini millora, amb un percentatge de reducció del 7%

Coeficient de Gini de Barcelona (any 2000): 0,300.

La vulnerabilitat econòmica i les desigualtats en els trams intermedis no es redueixen

Les taxes de pobresa i precarietat relativa s'estanquen entre 1995 i 2000. La ràtio entre la renda màxima del 12% més pobre i la mediana de la distribució es manté en el 0,50. Tot i la reducció de les desigualtats pels extrems, les pautes de desigualtat en les franges intermèdies mostren un comportament menys satisfactori. Entre 1995 i 2000, la ràtio entre la renda màxima del quartil inferior (el 25% de la població amb menys recursos) i la renda mediana cau del 75% al 67%. L'any 2000 el llindar de pobresa relativa a Barcelona se situa en 375 euros/mes, i el de precarietat relativa a l'entorn de 450 euros/mes.

	Barcelona	Catalunya
Taxa de pobresa relativa (llindar del 50% de la renda mediana)	12%	11,3%
Taxa de precarietat relativa (entre 50% i 60% de la renda mediana)	6,2%	7,3%
Taxa de vulnerabilitat econòmica (llindar del 60% de la renda mediana)	18,2%	18,6%

Font: Enquesta metropolitana 1995-2000. Observatori de la pobresa i l'exclusió social. Un Sol Món. N.3 (2003)

B. Anàlisi comparativa.

La posició relativa de Barcelona respecte de l'Estat i la Unió Europea

Les dues taules següents permeten situar Barcelona en comparació a: a) els països membres de la Unió Europea; b) les comunitats autònomes de l'Estat espanyol. Aquesta posició relativa de Barcelona s'expressa en dos indicadors clau de l'àmbit de renda: a) la taxa de vulnerabilitat econòmica (llindar de 60% de la renda mediana); b) l'Índex de Gini com a mesura de la desigualtat vertical en la distribució de la renda.

Els estats i les comunitats autònomes no són àmbits territorials estrictament comparables a les ciutats. Tot i així, ofereixen una informació de context general que resulta útil per tal de contrastar amb les dades de Barcelona. Ni l'Estat espanyol ni la Unió Europea disposen encara de dades homogènies sobre pobresa i desigualtat calculades en l'àmbit de les ciutats. Les dades disponibles són massa parcials, fragmentàries i construïdes des de metodologies dispars, de tal forma que no resulten encara prou sòlides ni rigoroses.

- Pel que fa a la comparativa amb la Unió Europea, s'observa que hi ha 9 estats amb menys vulnerabilitat i més igualtat que Barcelona (tots els nòrdics i els centreeuropeus); i 6 estats amb més vulnerabilitat econòmica i menys igualtat de renda que Barcelona (Irlanda, el Regne Unit i

Estats membres de la UE. Any 2000	Taxa de vulnerabilitat econòmica (l'indar 60% renda mediana)	Índex de Gini (desigualtat en la distribució de la renda)
Suècia	9,1%	0,176
Finlàndia	10,8%	0,242
Dinamarca	11,4%	0,243
Holanda	12,0%	0,295
Alemanya	12,2%	0,280
Àustria	12,5%	0,249
Luxemburg	13,2%	0,298
Bèlgica	15,0%	0,251
França	15,8%	0,303
Irlanda	18,9%	0,255
Itàlia	19,1%	0,348
Regne Unit	19,6%	0,357
Espanya	20,1%	0,354
Grècia	21,6%	0,354
Portugal	22,8%	0,473

Font: *Poverty and social exclusion indicators. UE. 2003. Eurostat. Panell de llars de la UE*

- Pel que fa a la comparativa amb els territoris de l'Estat, s'observa que hi ha 4 comunitats autònomes (Navarra, País Basc, la Rioja i Cantàbria) amb menys vulnerabilitat econòmica que Barcelona; unes altres 4 (Madrid, Astúries, Catalunya i Illes Balears) situades en uns valors molt semblants a la nostra ciutat; i 9 comunitats amb taxes de pobresa i precarietat relatives més elevades. Quant a desigualtat en la distribució de la renda, 2 comunitats (Navarra i la Rioja) presenten índexs de Gini millors que Barcelona; unes altres 4 territoris (País Basc, Cantàbria, Astúries i Catalunya) se situen en paràmetres propers a Barcelona; i 11 comunitats disposen de distribucions de renda més desiguals que la nostra ciutat.

Comunitats autònomes	Taxa de vulnerabilitat econòmica (llindar 60% renda mediana)	Índex de Gini (desigualtaten la distribució de la renda)
Navarra	11,0%	0,264
País Basc	12,6%	0,300
La Rioja	15,2%	0,298
Cantàbria	17,7%	0,301
Madrid	18,3%	0,343
Astúries	18,4%	0,315
Catalunya	18,6%	0,316
Illes Balears	18,6%	0,343
Galícia	21,3%	0,329
Aragó	22,3%	0,322
País Valencià	24,5%	0,344
Castella i Lleó	25,5%	0,335
Canàries	27,1%	0,359
Andalusia	30,2%	0,374
Múrcia	30,5%	0,362
Castella-la Manxa	30,7%	0,354
Extremadura	35,6%	0,349

Font: Informe. Las condiciones de vida de la población en situación de pobreza en España. Foessa 2000

c) Els principals determinants de la vulnerabilitat econòmica a Barcelona

- Hi ha un nombre important de prestacions econòmiques públiques —de competència principalment estatal— la quantia de les quals està fixada avui per sota del llindar de pobresa relativa. Aquestes prestacions afecten de manera molt majoritària persones grans. En concret, a l'entorn de 53.742 persones a Barcelona són perceptores bé d'algun tipus de pensió al marge del sistema contributiu general de la seguretat social (PNC, SOVI, Ajut Familiar...), bé de pensions de viduïtat de quantia baixa, o bé de rendes mínimes d'inserció. L'increment de la quantia d'aquestes prestacions, decisió de política social i pressupostària en mans del govern de l'Estat, sobretot, i també de la Generalitat (RMI), tindria un impacte directe i positiu sobre la pobresa a Barcelona, en termes d'una reducció important d'aquesta.
- Hi ha un col·lectiu de persones sense ingressos. Molt majoritàriament es tracta de mestresses de casa (287.073), un 15% de les quals (43.060) viuen en llars per sota del llindar de pobresa relativa.
- Hi ha un col·lectiu de persones aturades sense protecció o amb protecció social insuficient: 11.694 persones. I un col·lectiu de persones ocupades en precari amb ingressos per sota del llindar de pobresa relativa: 21.470 persones.
- Hi ha un col·lectiu de persones amb discapacitat sense ingressos propis, o bé amb ingressos salarials o pensions públiques insuficients: 19.550 persones.

d) La pobresa té un clar component de gènere: afecta més les dones que els homes

La pobresa relativa afecta el 8% dels homes i el 15% de les dones. Els principals factors que expliquen aquesta tendència són: **A)** Una menor taxa d'activitat laboral (el 43% de les dones entre 45 i 64 anys són mestresses de casa). **B)** La persistència de pautes de segregació en el mercat de treball i l'impacte que això té sobre la protecció social (les dones tenen una presència molt majoritària en la contractació a temps parcial, on la taxa de vulnerabilitat econòmica se situa en el 31%). **C)** L'impacte diferencial sobre les dones de les ruptures familiars (el risc de pobresa relativa dels nuclis monoparentals encapçalats per dones separades o divorciades se situa en el 17%). **D)** L'acumulació de pensions baixes, solitud i dependència amb manca de cobertura pública en les dones grans.

2.2. Àmbit laboral. Persones en situació d'atur o d'inserció fràgil en el mercat de treball

A) Barcelona és una ciutat més inclusiva en l'accés a l'ocupació: creix l'índex d'activitat i es redueix el nombre de persones en situació d'atur

	Índex de població activa	Persones en situació d'atur	Taxa d'atur
1991	64,4%	79.493	13,7%
2004	73,4%	63.761	10,7%

Font: Ajuntament de Barcelona: 2004

L'atur afecta de forma desigual segons el sexe. Taxa d'homes: 8,7%. Taxa de dones: 12,5%. L'atur de llarga durada afecta el 47,7% de les persones aturades: 30.413 persones.

B) La taxa de temporalitat és alta i afecta desigualmente segons l'edat i el sexe: les persones joves i les dones presenten les pautes d'inserció laboral més precàries

	18-29 anys	30-44 anys	45-64 anys
Homes	40,1%	14,6%	7,9%
Dones	42,1%	28,4%	8,4%

Font: Enquesta metropolitana de Barcelona: 2000

L'any 2004 la contractació indefinida va representar el 12,97% del total dels contractes.

C) L'atur i la inserció fràgil en l'ocupació són un factor de risc de pobresa

Situació laboral	Taxa de pobresa relativa	Nombre de persones
Persones aturades	18%	11.476
Persones amb contracte temporal	8%	16.826
Persones ocupades sense contracte	27%	3.950

Font: Enquesta metropolitana de Barcelona 2000

El 10% de les persones en atur viuen en llars on cap membre treballa: 6.375 persones.

3. Àmbit formatiu. Col·lectiu de persones amb formació insuficient

Tal com s'observava en l'anàlisi evolutiva dels nivells de desenvolupament humà a Barcelona, la dimensió educativa presenta una evolució positiva. La caiguda de la taxa de formació insuficient del 12,21% al 5,56% en 10 anys és altament remarcable.

	1991	1996	2001
- Població analfabeta	2.045	1.250	6.700
- Taxa d'analfabetisme (16-64 anys)	0,18%	0,12%	0,68%
- Població sense estudis	134.813	88.476	48.152
- Taxa de formació insuficient (16-64 anys)	12,21%	8,96%	5,56%

Font: Ajuntament de Barcelona. Cens 1991-1996-2001

En aquest context general de millora cal, tanmateix, considerar dos indicadors de l'àmbit educatiu que situen dos col·lectius de persones en posició vulnerable a l'exclusió social:

- **Les persones analfabetes:** Entre 1996 i 2001 s'ha produït a Barcelona una repuntada de l'analfabetisme. La taxa segueix essent molt baixa, el 0,68%, però el nombre absolut creix en 5.450 persones. Molt probablement, aquest fet es troba directament relacionat amb l'increment de la immigració.
- **Els alumnes que surten de l'escolarització obligatòria en situació de no graduació:** A Barcelona, la taxa de sortida amb no graduació se situa entre el 22,7% i el 23,7% dels alumnes. La mateixa xifra és, però, superior en els àmbits metropolità i nacional.

Àmbit territorial	Titularitat del centre	Alumnes matriculats a 4t d'ESO (últim curs educació obligatòria)	Alumnes que surten de l'escolarització obligatòria en situació de no graduació		
			Nombre	Taxa de sortida amb no graduació sobre matriculats	Taxa de sortida amb no graduació sobre avaluats
Barcelona	Pública	5.931	1.959	33,0%	35,5%
	Privada	10.852	1.859	17,1%	17,6%
	Total	16.783	3.818	22,7%	23,7%
Regió metropolitana Barcelona	Pública	27.662	9.606	34,7%	37,3%
	Privada	24.210	4.434	18,3%	18,7%
	Total	51.872	14.040	27,1%	28,4%
Catalunya	Pública	43.333	14.499	33,5%	35,9%
	Privada	31.304	5.725	18,7%	18,6%
	Total	74.637	20.224	27,1%	28,5%

Font: Dep. d'Ensenyament. Generalitat de Catalunya. 2002

Cal destacar, finalment, que a Barcelona —en una tendència compartida amb el conjunt de la regió metropolitana i Catalunya— els joves amb nivell de graduat escolar o inferior presenten fortes dificultats de transició al treball i pautes d'inserció fràgils i precàries: 1) el 59,8% tarden més de dos anys a trobar una ocupació; 2) representen el 72,1% del total de l'atur juvenil registrat; 3) en ells recauen el 65,3% dels contractes temporals registrats en la franja de 16 a 29 anys.

4. Àmbit socio sanitari. Les persones amb discapacitat i amb malalties mentals. El col·lectiu drogodependent

L'esperança de vida en néixer ha anat creixent de forma significativa a Barcelona al llarg de la dècada dels noranta.

	1991	1996	2001
Esperança de vida en néixer	76,7	78,1	79,7
Homes	73,5	74,1	76,4
Dones	81,4	82,5	83,1

Font: Ajuntament de Barcelona. Cens 1991, 1996, 2001

Aquest increment de l'esperança de vida ha anat acompanyat d'una disminució generalitzada de les taxes estandaritzades de mortalitat per 100.000 habitants en tots els grups d'edat i sexes.

	15 a 44 anys			45 a 64 anys			65 anys i més		
	1993	1997	2002	1993	1997	2002	1993	1997	2002
Homes	214,9	156,8	119,6	908,2	809,3	728,1	5.393,8	5.034,9	4.747,0
Dones	73,8	70,8	62,0	342,6	311,4	321,3	3.956,5	3.671,0	3.423,3

Font: Ajuntament de Barcelona. Informe de salut. 2004

En el marc d'aquesta millora dels indicadors bàsics de salut, la vulnerabilitat a l'exclusió social vinculada a factors socio sanitaris tendeix a concentrar-se en alguns col·lectius de població.

El col·lectiu de persones amb discapacitat i amb malalties mentals

A Barcelona hi ha 85.334 persones amb certificat de disminució. El risc d'exclusió vinculat a la discapacitat s'intensifica, principalment, a partir de tres circumstàncies: la intensitat de la disminució i l'edat de les persones, que tenen a veure amb perfils sociològics, i el dèficit de cobertura en l'atenció, que té a veure amb decisions de política pública.

A) La intensitat de la discapacitat

La discapacitat severa, entesa com aquella que implica un grau de disminució reconegut superior al 75%, afecta 19.626 persones a Barcelona.

D'altra banda, a l'entorn de la meitat de les disminucions reconegudes ho són en un grau igual o superior al 65%. D'aquestes, la distribució per tipus de discapacitat presenta força diversificació.

Tipologia de discapacitats (amb grau reconegut superior al 65%)	Nombre de persones afectades a Barcelona
Gran discapacitat física	19.564
Discapacitat psíquica profunda o greu	4.291
Malalties mentals greus o molt greus	10.461
Discapacitat sensorial severa	6.727 (visual: 4.886; auditiva: 1.841)

Font: Institut Municipal de Persones amb Discapacitat. 2004

B) L'edat de la persona discapacitada

41.349 persones amb discapacitat se situen en les franges d'edat més vulnerables del cicle vital: 2.261 infants i adolescents (0-16 anys) i 39.088 persones grans (65 anys i més).

Pel que fa al col·lectiu de persones grans discapacitades, cal destacar dues circumstàncies que n'incrementen la vulnerabilitat.

- a) El sobreenvelliment de la discapacitat:
del total de la gent gran discapacitada, 21.712 persones (un 55%) tenen 75 i més anys.
- b) L'elevat percentatge de discapacitats severes:
10.459 persones grans tenen un grau de disminució reconegut superior al 75%.
D'elles, 7.332 persones tenen més de 75 anys.

C) Dèficit de cobertura en l'atenció social

- En la dimensió de rendes, 19.550 persones amb discapacitat, el 23% del col·lectiu a la ciutat, reben prestacions de quantia situada per sota del llindar de la pobresa relativa.
- En la dimensió de serveis, es constata una realitat de manca de places en equipaments d'atenció social especialitzada. Pel que fa a places residencials, el grau de cobertura actual se situa a l'entorn del 58% de la població de referència. Pel que fa a centres de dia i centres ocupacionals, el grau de cobertura s'eleva al 72% de la població de referència.

El col·lectiu de persones drogodependents

Al llarg de l'any 2003 van notificar-se al sistema d'informació de drogues de Barcelona (SIDB) 2.299 admissions de persones per iniciar tractaments per heroïna o cocaïna. Les tendències evolutives són, però, clarament divergents:

- Els darrers cinc anys s'ha passat de 2.226 inicis per heroïna l'any 1999 a 1.152 l'any 2003, la qual cosa representa una caiguda del 48%.
- Σ
- Els darrers deu anys s'ha passat de 169 inicis per cocaïna l'any 1993 a 1.147 l'any 2003, la qual cosa implica que la xifra s'ha multiplicat per 7.

Dins d'aquest col·lectiu, la via injectada com a pauta principal de consum esdevé el factor bàsic addicional de risc. La tendència evolutiva és positiva: el 1992, la via injectada representava el 75,4% dels consums; el 2003 aquesta via havia caigut al 47,6%. En conseqüència, el col·lectiu de consumidors per via injectada —on es concentra la màxima vulnerabilitat a l'exclusió— que han iniciat tractament el 2003 a Barcelona se situa en 1.094 persones.

La vinculació del consum injectat de drogues a la infecció per VIH perfila un col·lectiu de població altament vulnerable a dinàmiques d'exclusió social. La prevalença d'infecció per VIH entre els consumidors de drogues per via parenteral ha caigut d'un 42% el 1996 a un 36% l'any 2003. Això implica que un col·lectiu de 394 persones consumidores de drogues per via injectada i infectades per VIH han iniciat tractament a Barcelona l'any 2003. D'altra banda, el 38,7% dels 137 nous casos de sida i el 18,9% dels nous diagnòstics de VIH a Barcelona l'any 2003 corresponien a consumidors d'heroïna o cocaïna per via injectada.

5. Persones grans fràgils

A Barcelona hi ha 325.891 persones grans (65 anys i més), el 21,67% de la població. D'aquestes, el 61,6% són dones i el 38,4%, homes. L'índex d'envelliment —persones grans en relació amb persones de 0 a 14 anys— és de 188. I l'índex de sobreenvelliment —persones de 75 anys i més en relació amb el conjunt de gent gran— és d'un 45,85%. És a dir, a Barcelona viuen 149.421 persones més grans de 75 anys (un 67,5% de les quals són dones i un 32,5%, homes).

La gran majoria d'aquestes persones presenten uns nivells de salut i d'autonomia que els permeten desenvolupar-se amb plena normalitat en la seva vida quotidiana. A Barcelona, a més, presenten uns nivells d'implicació en la vida ciutadana cada cop més rellevants. Tanmateix, entre un 10% i un 15% d'aquestes persones necessiten algun tipus de dispositiu de suport social, els quals comprenen un ampli ventall de variants que poden anar des d'un servei de teleassistència a una plaça en un centre residencial assistit.

El risc d'exclusió vinculat a l'edat avançada s'intensifica, principalment, a partir de tres dimensions: a) l'econòmica (pobresa relativa); b) la relacional (solitud); c) la sociosanitària (dependències).

A) Gent gran i pobresa relativa

A Barcelona el 22,2% de la gent gran viu amb uns ingressos situats en una franja de 240 a 375 euros/mes. Un 6,2% addicional viu amb menys de 240 euros/mes, fet que implica que 20.205 persones grans presentin un risc d'exclusió alt vinculat a una situació de pobresa severa (una renda personal al voltant del 30% de la mediana). Aquestes xifres mostren l'impacte diferencial de la pobresa en la vellesa: el 51,3% de les situacions de pobresa relativa a Barcelona es donen entre persones grans, quan el pes relatiu d'aquest col·lectiu en el conjunt de la població és d'un 21,67%.

Aquesta elevada incidència de la pobresa relativa en la vellesa s'explica, principalment, a partir de dos elements: a) l'existència d'un nombre determinat de prestacions públiques situades per sota del llindar de 375 euros/mes (a l'entorn d'unes 54.000); b) l'existència d'un 12,3% de persones grans sense ingressos propis (a l'entorn d'unes 35.000). Aquestes xifres amaguen, a més a més, un nítid

biaix de gènere, en la mesura que no afecten pràcticament cap home, però en canvi afecten un 20,4% de dones (mestresses de casa no cobertes pel dispositiu públic de pensions i que no arriben a entrar en el sistema de prestacions per viduïtat).

B) Gent gran i solitud

L'índex de solitud se situa en el 23,2% de la gent gran, fet que implica que 75.606 persones de més de 65 anys viuen soles a Barcelona. Entre els més grans de 75 anys, l'índex de solitud s'eleva al 29,8% (44.527 persones).

La solitud comporta la necessitat de xarxes de solidaritat. Un 77,9% de les persones grans troben el seu suport principal en la xarxa familiar. Les xarxes pública i comunitària tenen molta menys incidència i, en conseqüència, un gran potencial de desenvolupament, sobretot quan un 92,8% de la gent gran de Barcelona fa 20 anys o més que no ha mogut la seva residència del barri on viu. Un 2% de la gent gran (6.517 persones) manifesten una pràctica absència de relacions interpersonals, fet que comporta una alta vulnerabilitat a l'exclusió social.

C) Gent gran i dependències

	Dimensió 1.		Dimensió 2.	
	Reducció de l'autonomia en activitats de cura personal		Reducció de l'autonomia en la resta de tasques de la vida quotidiana	
Limitació que implica FORÇA o MOLTA dificultat	Percentatge	Nombre	Percentatge	Nombre
	9,6%	31.285	14,6%	47.580

Font: Ajuntament de Barcelona. Les condicions de vida de la gent gran

La manca d'autonomia per a la realització d'activitats de cura i atenció personal (rentar-se, canviar-se la roba...) o per a la realització de la resta de tasques de la vida quotidiana (baixar a comprar, fer la neteja de la casa...) esdevé un altre factor de vulnerabilitat entre les persones grans. A Barcelona, entre un 10 i un 15% de la gent gran presenta limitacions que impliquen força o molta dificultat per tirar endavant aquestes activitats.

6. Persones en situació d'exclusió severa: persones sense sostre i amb dificultats de cobertura de necessitats bàsiques

Establir la dimensió real del col·lectiu de persones en situació d'exclusió severa a Barcelona és molt difícil, ateses les seves pròpies característiques socials i relacionals. Això no obstant, existeixen tres vies que aproximen de forma força precisa al coneixement d'aquest col·lectiu a Barcelona: a) les persones acollides al programa municipal d'atenció als sense sostre; b) les persones que accedeixen als serveis d'alimentació públics; c) les persones beneficiàries d'una renda mínima d'inserció.

A) Col·lectiu acollit al programa municipal d'atenció a persones sense sostre

A Barcelona, al llarg de l'any 2003, els equips del Servei d'Inserció Social (SIS), que gestionen el programa municipal d'atenció a persones sense sostre, van atendre un total de 3.477 persones en situació d'exclusió social intensa. D'aquestes persones, 2.704, van ser detectades pel servei d'educadors de carrer (1.711 en grups; 993 soles). Amb 2.121 d'aquestes persones s'han posat en marxa plans de treball; la resta han estat informades i orientades. El conjunt d'equipaments i recursos de caràcter residencial han acollit un total de 1.900 persones en situació de desarrelament social.

L'evolució recent dels perfils socials d'aquest col·lectiu es mostra en la taula següent:

	2001	2002	2003
Famílies	18,0%	20,0%	25,0%
Dones	23,0%	20,0%	24,5%
Immigrants	22,4%	36,3%	33,4%
Temps de carrer	2,54 anys	2,46 anys	2,75 anys
Desarrelament inicial	61,3%	62,2%	64,0%

Font: Ajuntament de Barcelona. Direcció de Benestar Social. 2004

L'edat mitjana del col·lectiu és de 42,6 anys, per bé que un 38% tenen menys de 34 anys i un 6,8% tenen 65 anys i més.

B) Col·lectiu que accedeix als serveis d'alimentació

Més enllà de les persones sense sostre o en situació de desarrelament social, existeix a Barcelona un col·lectiu més ampli que presenta dificultats de cobertura de necessitats alimentàries. Al llarg de l'any 2003, 9.875 persones van ser ateses als menjadors socials municipals; 3.602 ho van ser als concertats; 566 van fer ús del servei d'alimentació del dispositiu d'acolliment hivernal. Així doncs, un col·lectiu de 14.043 persones presenten dificultats d'accés normalitzat a l'alimentació. A més a més, 6.949 persones van accedir, de forma més puntual, a lots o bosses de menjar a partir dels serveis d'atenció social primària.

C) Col·lectiu beneficiari d'una renda mínima d'inserció

A finals de l'any 2003 Barcelona comptava amb 3.758 expedients en actiu de rendes mínimes d'inserció (RMI), el principal programa públic de la Generalitat —gestionat des dels serveis municipals d'atenció social primària— per actuar contra la pobresa per mitjà d'una garantia mínima de rendes mensuals. En total 7.416 persones —amb 2.378 fills menors a càrrec— rebien a Barcelona el 2003 una RMI.

Pel que fa als perfils socials dels perceptors, un 63,2% eren dones i un 36,8%, homes. Un 46,9% eren persones soles; un 28,4%, famílies monoparentals, gairebé sempre encapçalades per una dona; i un 17,8%, altres tipus de nuclis familiars.

Val a dir que la quantia de les RMI —fixada pel govern de la Generalitat— se situa com a mitjana per sota del llindar de la pobresa. A Barcelona, el 2003, la renda mínima d'inserció va representar una mitjana de 354 euros/mes per a una llar d'1,9 persones de mitjana, és a dir, 189 euros per sota del llindar de pobresa relativa.

El perfil del col·lectiu en situació d'exclusió severa, així com el del col·lectiu atès per la xarxa bàsica de serveis socials municipals, mostra el nivell de rellevància de dues circumstàncies, com a factors de vulnerabilitat social: la monoparentalitat i la immigració.

- Pel que fa a la **monoparentalitat**, la taxa de pobresa relativa de les llars de mares soles amb fills/es, derivades de processos de ruptura familiar, se situa al voltant del 17%. Les famílies monoparentals se situen per sobre del 20% de les unitats d'atenció a la xarxa bàsica de serveis socials. El 33% de les famílies acollides al programa de sense sostre són monoparentals, i el 28,5% del total d'expedients de RMI corresponen a famílies monoparentals. Un 11,61% de totes les llars monoparentals disposen d'una RMI, percentatge que es redueix al 0,13% dels nuclis familiars tradicionals.
- Pel que fa a la **immigració**, el 22,1% del col·lectiu atès per la xarxa bàsica de serveis socials el 2003 eren immigrants, 8.720 persones. El servei específic d'atenció social a immigrants estrangers va prestar suport a 14.947 persones. Una tercera part de les persones acollides al programa dels sense sostre i la meitat de les detectades al carrer eren immigrants. La presència d'immigrants en els serveis d'alimentació va ser també rellevant: un 31% en els menjadors municipals i un 24% en els recursos puntuals d'alimentació de l'atenció social primària. Finalment, els immigrants van representar el 16% del col·lectiu receptor de rendes mínimes.

5.

Les polítiques
municipals per una
Barcelona inclusiva

1. Les polítiques municipals per una ciutat inclusiva

El Programa d'Actuació Municipal (PAM) 2004-2007, aprovat pel Consell Plenari de l'Ajuntament de Barcelona el mes d'abril de 2004, fa una aposta explícita i transversal per una ciutat inclusiva, al servei de totes les persones.

Aquesta aposta s'articula en 10 línies estratègiques per al futur de la ciutat: el civisme, l'habitatge assequible, la convivència, l'espai públic, el benestar, la participació ciutadana, la sostenibilitat, la innovació econòmica, la cooperació internacional i l'aprovació definitiva de la Carta Municipal. Totes comporten una forta càrrega de compromís per la cohesió social.

Val a destacar, en el context d'aquest Pla Municipal per a la Inclusió Social, les idees clau que es formulen en dues d'aquestes línies estratègiques:

• **Barcelona amb benestar i cohesió**

Volem ser una ciutat que posa a disposició dels ciutadans i ciutadanes les millors condicions per a viure i convida, que facilita desenvolupar els projectes personals, individualment i col·lectiva. Una ciutat que treballa amb intensitat per la cohesió i la convivència, i que es proposa lluitar expressament contra tota mena d'exclusions, desigualtats, pobresa o discriminacions.

Promourem activament la integració de la població immigrada. Hem d'assegurar una educació pública de qualitat, incloent-hi la xarxa d'escoles bressol. Farem de la cultura, l'esport i el lleure instruments d'inserció social i millora de la qualitat de vida. Promourem la creació d'ocupació estable i de qualitat. Treballarem per a millorar les condicions de vida de la gent gran i de les persones amb discapacitat. Incrementarem substancialment l'atenció domiciliària i donarem suport als qui tenen cura de persones dependents. Vetllarem per l'existència d'una xarxa adequada d'equipaments socials.

• **Barcelona amb més habitatge assequible**

Cal fer realitat el dret a un habitatge digne, donant oportunitats a les persones que no hi podrien accedir a través dels mecanismes de mercat.

Des de l'Ajuntament de Barcelona continuarem impulsant la construcció d'habitatges de protecció en les diferents modalitats existents. L'Ajuntament incrementarà les dotacions de sòl públic per a habitatge protegit i la inversió per a promoure més habitatge social. Cercarem fórmules innovadores per a augmentar i per millorar l'adequació de l'oferta d'habitatge, impulsant la utilització dels habitatges buits i promovent l'oferta de pisos petits i d'altres tipologies, que s'ajustin millor a les noves realitats socials de la ciutat. Promourem de forma especial l'increment de l'oferta de lloguer.

Les línies estratègiques del PAM no només fixen compromisos de futur. S'expressen també en el conjunt de l'acció municipal de govern. Es concreten en un ventall de polítiques públiques de serveis a les persones, d'habitatge i d'ocupació que esdevenen, a la pràctica, factors potents i sòlids de desenvolupament humà a la ciutat, i de prevenció estructural de factors d'exclusió.

Taula 5.1.

Polítiques estructuradores d'una Barcelona amb benestar i cohesió social

Dimensions del benestar i la cohesió social	Polítiques i plans d'acció municipals (els principals)
Σ <ul style="list-style-type: none"> • El desenvolupament humà 	<ul style="list-style-type: none"> - Programes per a l'ocupació - Projecte Educatiu de Ciutat - Pla d'escoles bressol públiques - Plans de salut de Barcelona - Pla Estratègic de Cultura - Pla de Biblioteques Públiques - Programes d'Atenció Social - Pla Jove - Pla Estratègic de l'Esport
<ul style="list-style-type: none"> • El dret a l'habitatge i la cohesió territorial 	<ul style="list-style-type: none"> - Pla d'Habitatge - Plans de rehabilitació de barris - Plans d'equipaments
<ul style="list-style-type: none"> • La integració de la diversitat 	<ul style="list-style-type: none"> - Pla Municipal d'Immigració - Pla d'Acollida - Programa d'Acció del Poble Gitano
<ul style="list-style-type: none"> • La igualtat entre els homes i les dones 	<ul style="list-style-type: none"> - Programa Municipal per a les Dones - Pla contra la violència de gènere
<ul style="list-style-type: none"> • La convivència i l'articulació de xarxes socials 	<ul style="list-style-type: none"> - Pla de Civisme - Programes de Promoció Social i Acció Comunitària

Totes aquestes estratègies d'acció, que estructuraven l'aportació del govern municipal per una Barcelona amb cohesió i benestar, tenen, a més, una sòlida traducció pressupostària que fa tangible el compromís de l'Ajuntament per la qualitat de vida i el desenvolupament humà a Barcelona.

Tal com s'observa en la taula 5.2., les **despeses corrents** municipals en polítiques de serveis a les persones s'han incrementat un 13,5% al llarg dels últims dos anys. En el mateix període, el total de la despesa corrent municipal ha crescut un 12,1%. Així doncs, en un context expansiu de la despesa municipal, orientat a satisfer necessitats de la ciutadania, la despesa social creix per sobre de la mitjana i se situa en el 30,7% de la despesa total.

Taula 5.2.

La despesa en serveis a les persones en el marc de la despesa municipal

	2003	2004	2005	Increment 2003-2005
Serveis a les Persones	339,9	356,3	385,8	13,5%
Total despesa corrent municipal	1.121,4	1.189,0	1.257,8	12,1%

Font: Ajuntament de Barcelona

Més enllà de les despeses corrents, el capítol **d'inversions municipals** fa igualment tangible la prioritats de l'habitatge i dels serveis a les persones. L'any 2004 el 6% de la inversió de l'Ajuntament (26.816 milions d'euros) va anar destinada a serveis personals i l'11,7% (52.291 milions) a sòl i habitatge. L'any 2005 la inversió en serveis personals s'incrementa fins a 45.723 milions (un 10,2% del total) i la de sòl i habitatge arriba a 81.585 milions (un 18,2% del total).

El marc d'acció social de l'Ajuntament i els compromisos d'assignació de recursos que se'n desprenen tenen arrels molt sòlides en la trajectòria de 25 anys de polítiques municipals de serveis a les persones. Tal com mostra la taula 5.3., l'esforç municipal sostingut per tal de generar una infraestructura social sòlida i assentada al territori ha estat remarcable al llarg dels 25 anys d'ajuntament democràtic.

La transformació de Barcelona, partint d'una situació heretada de greus dèficits socials, en una ciutat capaç de dotar-se d'un teixit potent d'equipaments i serveis cohesionadors, ha estat un vector prioritari de la política municipal democràtica.

- **La dimensió sociocultural.** El nombre d'escoles, museus i biblioteques públiques municipals creix un 66,3% entre 1988 i 2004 (de 95 a 158). El nombre de persones que accedeixen regularment a aquests equipaments, incloent-hi també els centres esportius municipals, es multiplica per 13,2 en el mateix període.
- **La dimensió social i sanitària.** D'una ciutat que a mitjan anys vuitanta comptava amb 8 centres de serveis socials, un 7% de la primària de salut reformada i 175 persones ateses a domicili, es passa a una ciutat amb una xarxa de 33 centres de serveis socials, el 100% de centres de salut reformats i un servei d'atenció domiciliària en expansió que cobreix avui ja 6.774 persones.
- **La dimensió relacional, participativa i comunitària.** Barcelona, el 1982, disposava d'un sol centre cívic i cap consell municipal de participació social. Vint anys després els barris de Barcelona disposen d'una xarxa de 49 centres cívics, i al voltant d'uns 60 projectes d'acció comunitària dinamitzats des de l'atenció social primària. 652 entitats estan incorporades de forma regular als més de 20 consells i grups de treball de ciutat que funcionen en l'àmbit social.

Taula 5.3.

La construcció de la Barcelona de les persones (1979-2004)

1. Nombre de centres educatius públics municipals			
1988	63	2004	85
2. Persones usuàries de biblioteques públiques			
1980	150.344	2003	3.651.455
3. Nombre de museus i visitants (xifres entre parèntesis)			
1980	20 (791.123)	2003	40 (8.949.322)
4. Nombre de centres cívics municipals			
1982	1	2004	49
5. Persones abonades als centres esportius municipals			
1992	20.045	2003	168.194
6. Reforma de l'atenció primària de salut (cobertura)			
1988	7%	2003	100%
7. Nombre de centres d'atenció a persones drogodependents			
1982	2	2004	14
8. Persones usuàries del servei de transport porta a porta			
1980	54.930	2004	130.310
9. Nombre de centres de serveis socials			
1981	8	2004	33
10. Persones ateses al servei d'atenció domiciliària			
1983	175	2003	6.774
11. Persones ateses al Servei d'Atenció als Immigrants			
1992	2.156	2004	21.542
12. Nombre d'entitats als Consells de Participació Social			
1998	374	2003	652

Aquesta transformació en la dimensió social de la política municipal ha tingut una clara traducció en el terreny dels recursos econòmics que s'hi han destinat. L'any 1980 l'Ajuntament va destinar 96,6 milions d'euros (en euros constants de 2004) a finançar polítiques socials, és a dir, 50,60 € per càpita, amb un esforç relatiu de benestar del 17% sobre la despesa municipal. Vint-i-cinc anys després, l'Ajuntament assigna 385,8 milions d'euros a serveis personals, cosa que representa 256,00 € per habitant i un 31% del pressupost municipal.

Taula 5.4.

La construcció de la Barcelona de les persones (1979-2004). 3 indicadors clau de despesa

13. Despesa social de l'Ajuntament de Barcelona (xifres en milions d'euros constants de 2004)			
1980	96,6	2005	385,8
14. Despesa social de l'Ajuntament de Barcelona (percentatge sobre el total del pressupost)			
1980	17%	2005	31%
15. Despesa social de l'Ajuntament de Barcelona (despesa per càpita en euros constants de 2004)			
1980	50,6	2005	256

2. El Pla d'Inclusió i els Serveis de Benestar Social

La millora global dels indicadors de desenvolupament humà a Barcelona, així com la reducció de les desigualtats interterritorials i de renda a la ciutat, tenen, sens dubte, una diversitat de factors explicatius: des del creixement econòmic global fins a l'aportació del teixit associatiu dels barris, passant per les polítiques públiques d'àmbit català, estatal o europeu. Ara bé, sense infravalorar cap d'aquestes variables, es pot afirmar amb nitidesa que els nivells de cohesió i benestar social assolits avui a Barcelona estan directament relacionats —en són en bona part el resultat— amb el desenvolupament d'una sòlida dimensió municipal de serveis a les persones al llarg de 25 anys d'ajuntament democràtic.

Alhora, el conjunt de plans d'acció recollits al PAM 2004-2007, vinculat a les diferents dimensions de la qualitat de vida i el desenvolupament humà, és una sòlida garantia de la continuïtat del compromís municipal per una Barcelona amb benestar i cohesió.

Tanmateix, com s'observava en l'anàlisi dels perfils socials de la ciutat, Barcelona s'ha vist afectada recentment per un nombre important de canvis —intensos, accelerats i simultanis— en la seva realitat social. Aquests canvis, presents en totes les realitats urbanes europees i vinculats a la transició cap a la ciutat del coneixement, han provocat l'emergència de situacions de vulnerabilitat, riscos socials i dinàmiques d'exclusió de nou tipus. Per tal de fer-hi front, aquest Pla per a la Inclusió Social presenta una bateria ordenada d'objectius, compromisos d'acció municipal i propostes a la resta d'administracions. La millora futura dels nivells de desenvolupament humà i la reducció de les desigualtats a Barcelona es vinculen de forma inherent al desplegament efectiu i sostingut d'aquests compromisos.

Però no partim de zero. L'Ajuntament ha anat construint, al llarg dels últims anys, una dimensió d'acció directament vinculada a prevenir i atendre situacions i col·lectius vulnerables a processos d'exclusió, és a dir, un dispositiu municipal d'inclusió social orientat a bastir condicions debilitadores dels factors d'exclusió i itineraris d'incorporació social ajustats a les múltiples realitats individuals, grupals i col·lectives de les persones en situació d'exclusió. Aquests són, en síntesi, els seus paràmetres principals, tant pel que fa a la tipologia de programes com a l'evolució recent dels seus indicadors d'activitat i cobertura².

Els programes es presenten estructurats en dos grans blocs. A) Aquells on predominen els components d'atenció social primària: des de la xarxa bàsica i polivalent descentralitzada en el territori, fins a serveis vinculats a situacions d'exclusió severa (persones sense sostre). B) Aquells on predominen els elements d'atenció especialitzada: serveis vinculats a les necessitats específiques de col·lectius socialment vulnerables, ja sigui en funció de l'edat, la dependència, el gènere, l'origen de les persones o l'estructura de la llar.

2. Les dades del 2004 són encara aproximatives en la gran majoria de casos. Algunes corresponen a balanços provisionals fets abans del tancament de l'any (mesos de setembre o novembre, per exemple).

PROGRAMES D'INCLUSIÓ VINCULATS ALS SERVEIS SOCIALS D'ATENCIÓ PRIMÀRIA

- Σ • Xarxa Bàsica d'Atenció Social Primària
- Σ • Serveis d'Atenció Domiciliària
- Σ • Serveis d'Atenció a les Urgències Socials
- Σ • Serveis d'accés a l'habitatge i inserció laboral de persones en risc d'exclusió
- Σ • Serveis de cobertura de necessitats bàsiques i d'atenció a persones sense sostre

PROGRAMES D'INCLUSIÓ VINCULATS ALS SERVEIS D'ATENCIÓ ESPECIALITZADA

- Σ • Serveis d'Infància i l'Adolescència en Risc
- Σ • Serveis d'Atenció a les Persones amb Discapacitat
- Σ • Serveis d'Atenció a les Persones Grans Fràgils
- Σ • Serveis d'Acollida, Immigració i Interculturalitat

1. XARXA BÀSICA D'ATENCIÓ SOCIAL PRIMÀRIA

Conjunt de serveis professionals de caire individual, grupal o comunitari, orientats a: 1) facilitar informació a les persones que viuen a Barcelona sobre els serveis socials existents; 2) avaluar les seves necessitats i proposar-los un pla d'actuació personalitzat per donar-hi resposta; 3) activar l'accés als diferents serveis i programes que donen suport a les persones per realitzar els seus projectes de vida; 4) promoure la inclusió i participació social activa de totes les persones en xarxes de relació veïnals i comunitàries.

Serveis i programes	Indicadors	2002	2003	2004
- Serveis d'atenció personal i familiar	- Persones ateses als CSS	41.066	39.456	38.289
	- Unitats d'atenció dels equips bàsics	140.437	132.765	132.498
	- Expedients familiars en actiu als CSS	17.032	15.547	16.550
- Projectes grupals i acció comunitària	- Nombre de projectes grupals	81	92	
	- Nombre de projectes comunitaris	41	55	
	- Nombre de participants en projectes grupals o comunitaris (persones en risc social)	9.321	11.405	
- Acció socioeducativa <i>A partir del carrer</i>	- Nombre de joves detectats	1.528	1.569	
	- Nombre de joves incorporats a projectes	728	1.166	3.246
- Serveis de suport i atenció psicològica i jurídica	- Persones ateses en servei de suport psicològic	1.789	1.869	1.675
	- Persones ateses amb atenció jurídica	3.070	3.120	3.120

2. SERVEIS SOCIALS D'ATENCIÓ DOMICILIÀRIA

Conjunt integrat de programes i serveis (ajut personal, neteja de la llar, compres i menjars a domicili, bugaderia, parament de la llar, arranjaments i acompanyaments) orientats a fer possible que persones amb dependència o dificultats socials puguin seguir vivint al seu domicili i entorn afectiu i comunitari habitual, preservant els nivells de qualitat de vida i d'integració social.

Serveis i programes	Indicadors	2002	2003	2004
- Servei d'Ajuda Domiciliària (suport personal)	- Llars ateses amb el servei d'ajuda domiciliària	4.126	4.275	4.497
- Servei municipal	- Persones ateses dins les llars	4.931	5.121	5.376
- Serveis en conveni	- Llars ateses en el marc de convenis	1.011	922	
- Altres Serveis Domiciliaris (suport tasques quotidianes)	- Llars diferents ateses	553	687	
	- Persones diferents ateses	588	731	
- Total SAD	- Total llars ateses amb SAD	5.690	5.884	
	- Total persones ateses amb SAD	6.530	6.774	
- Servei de Teleassistència	- Llars ateses amb teleassistència	2.983	3.676	4.292
	- Nombre d'intervencions personals	1.018	1.331	1.845
- Total SAD + Teleassistència	- Total persones ateses	9.513	10.450	

3. SERVEIS D'ATENCIÓ A LES URGÈNCIES SOCIALS

Conjunt d'actuacions i serveis professionals orientats a donar resposta immediata a les situacions d'urgència social que presenten els ciutadans i ciutadanes de Barcelona. Aquesta resposta, a més, possibilita la derivació de la persona a la xarxa bàsica de serveis socials per realitzar, si s'escau, un abordatge integral de necessitats i un pla d'atenció individual.

Serveis i programes	Indicadors	2002	2003	2004
- Equip d'Atenció a les Urgències Socials	- Persones ateses	2.078	2.777	2.210
	- Allotjaments concedits	761	1.116	836
- Equip mòbil d'urgències socials	- Nombre d'atencions per l'equip mòbil	1.549	2.019	1.879
- Programa d'acolliment d'urgències socials	- Persones acollides per urgències socials	447	541	568
	- Estades fetes per acolliment d'urgències	796	992	1.065
- Intervenció per avisos de teleassistència	- Nombre d'avisos per intervenció personal	1.018	1.331	1.845
Urgències socials				
- Total atencions	- Nombre d'unitats d'atenció	19.739	33.940	
- Total atencions amb serveis/prestacions	- Unitats d'atenció: amb entrevistes i prestacions	16.159	32.584	

4. SERVEIS D'ACCÉS A L'HABITATGE I INSERCIÓ LABORAL DE PERSONES EN RISC D'EXCLUSIÓ

Conjunt de programes d'acció, configurats per serveis i prestacions, orientats a persones en situació de fragilitat social i pobresa amb l'objectiu de facilitar-los l'accés i la permanència en un habitatge digne i/o en un lloc de treball per tal de garantir la seva autonomia personal i els ingressos necessaris que evitin processos d'exclusió.

Serveis i programes	Indicadors	2002	2003	2004
- Servei de suport per a l'accés a l'habitatge	- Nombre de contractes signats	97	143	220
	- Nombre de persones a qui s'ha facilitat habitatge	309	449	682
- Programa d'inserció sociolaboral	- Persones ateses amb suport a la inserció laboral	369	275	499
- Servei d'integració laboral (persones amb disminució)	- Nombre de persones amb disminució ateses	2.300	2.336	2.322
	- Valoracions i orientacions laborals	415	439	428
	- Contractes laborals signats	243	277	341
- Programa de Renda Mínima d'Inserció	- Expedients presentats	1.019	1.092	
	- Expedients en actiu	3.180	3.350	
	- % de RMI sobre famílies ateses als CSS	18,0%	20,6%	

5. SERVEIS DE COBERTURA DE NECESSITATS BÀSIQUES I D'ATENCIÓ A PERSONES SENSE SOSTRE

Conjunt de programes, serveis i prestacions adreçats a persones amb dificultat de cobertura de necessitats bàsiques i a persones sense llar permanent, de manera especial aquelles que travessen dinàmiques de desarrelament social que comporten poques o nul·les capacitats d'iniciar processos de reinserció. Tenen com a objectiu, d'una banda, garantir l'accés a l'alimentació i la higiene personal, i de l'altra, facilitar espais de trobada i relacions interpersonals de caràcter socioeducatiu, i, finalment, proveir acolliment nocturn i allotjament. Aquest conjunt d'objectius s'articulen, sempre que sigui possible, per mitjà d'un pla d'atenció i treball personalitzat que haurà de portar cap a la incorporació social i l'autonomia personal.

Serveis i programes	Indicadors	2002	2003	2004	Variació 02-04
- Atenció social a persones sense sostre	- Persones sense sostre ateses per equips d'inserció	2.613	3.477	3.459	32,3%
	- Unitats d'atenció per Equips d'Inserció	16.224	22.612	20.349	25,4%
- Serveis de Centre de Dia	- Persones en situació d'exclusió acollides	669	673	690	3,1%
	- Àpats servits al Centre de Dia Meridiana	9.355	9.500	9.637	3,0%
- Acolliment nocturn a persones sense sostre	- Nombre de places d'acolliment	213	242	237	11,2%
	- Persones sense sostre allotjades	1.077	1.340	1.151	6,8%
	- Nombre d'estades efectuades	75.292	83.390	82.071	9,0%
- Servei d'acolliment hivernal	- Nombre de persones acollides	516	556	566	9,6%
	- Nombre d'estades efectuades	5.291	9.830	12.595	138%
	- Cobertura temporal de l'acolliment (nombre de dies)	95	149	182	91,5%

Serveis i programes	Indicadors	2002	2003	2004	Variació 02-04
- Serveis d'alimentació (menjadors socials)	- Nombre de places de menjadors socials	609	702	680	11,6%
	- Persones ateses en els menjadors socials	11.075	12.845	14.229	28,4%
	- Nombre d'àpats servits	215.138	246.179	252.684	17,4%
- Serveis d'higiene (dutxes i rober)	- Nombre de serveis prestats	11.744	12.407	12.942	10,2%
- Prestacions econòmiques de serveis socials	- Quantia global dels ajuts econòmics concedits	1.089.605	1.188.711	1.311.132	20,3%

6. SERVEIS D'ACOLLIDA, IMMIGRACIÓ I INTERCULTURALITAT

Programes orientats a donar suport als processos d'acollida i integració social de les persones immigrants; a promoure les condicions que permetin l'accés d'aquestes persones als serveis públics, l'habitatge i l'ocupació; a generar marcs de convivència on es reconegui el valor de la diversitat i s'impulsi la interculturalitat. Cal destacar especialment els serveis socioeducatius i de protecció dels infants estrangers sense familiars de referència.

Serveis i programes	Indicadors	2002	2003	2004
- Atenció als Centres de Serveis Socials	- Nombre de persones immigrants ateses	8.582	8.997	9.194
	- % sobre el total de persones ateses als CSS	20,9%	22,8%	24%
- Servei d'Atenció a Immigrants (SAIER)	- Persones immigrants ateses als SAIER	10.598	20.126	21.542
	- Unitats d'atenció social al SAIER	20.363	48.226	54.471
	- Persones immigrants en places d'acolliment	155	97	172
	- Estadades realitzades en places d'acolliment	4.552	3.977	4.140
- Acolliment lingüístic	- aprenentatge de català	136	2.151	
	- traduccions presencials	---	80	447
	- traduccions telefòniques	---	1.116	2.400
- Atenció a Menors Immigrants (MEINAS)	- Menors sense referents familiars atesos	104	127	115
- Servei de Mediació Intercultural	- Persones ateses en mediació interpersonal	25	137	
	- Intervencions en mediació interpersonal	73	619	929
	- Intervencions amb immigrants	62	538	
	- Assessorament a professionals	11	81	
	- Projectes mediació intercultural comunitària	2	4	5

7. SERVEIS D'INFÀNCIA I ADOLESCÈNCIA EN RISC SOCIAL

Conjunt d'actuacions professionals, serveis i programes adreçats a infants i adolescents sense suport familiar, o bé amb un suport familiar fràgil que no garanteix les condicions necessàries d'atenció per a un desenvolupament i un creixement saludables. Aquest conjunt de serveis tenen per objectiu proveir als infants un entorn educatiu de qualitat, crear o reforçar les xarxes de suport social, i dotar-los dels recursos personals suficients per desenvolupar els seus projectes vitals una vegada assoleixin la majoria

d'edat. Els serveis d'atenció precoç, en concret, s'adrecen a la petita infància amb discapacitat, i tenen com a finalitat la prevenció, el tractament i la integració normalitzada d'aquests nens i nenes en els àmbits escolar i social.

Serveis i programes	Indicadors	2002	2003	2004
- Atenció als Centres de Serveis Socials	- Nombre d'infants i adolescents atesos	4.057	4.012	3.909
	- % sobre el total de persones ateses als CSS	9,9%	10,2%	10,2%
- Centre Oberts	- Infants i adolescents atesos	130	140	
- Atenció a la infància en alt risc social	- Nombre de professionals als Equips d'Atenció (EAIAS)	45	50	50
	- Infants i adolescents d'alt risc atesos	3.369	3.385	3.087
- Serveis d'atenció a menors immigrants	- Menors imm. sense referents familiars atesos	104	104	115
	- Menors imm. sense referents familiars acollits	83	83	
	- Menors imm. acollits d'urgències	44	44	
- Servei d'Acolliment Familiar	- Nombre de famílies acollidores	25	29	29
	- Estadades d'infants en famílies acollidores	4.123	4.469	3.742
- Servei Atenció Precoç (infants amb disminucions)	- Nombre d'infants atesos	254	269	360
	- Infants en tractament terapèutic i seguiment	143	172	283

8. SERVEIS D'ATENCIÓ A PERSONES AMB DISCAPACITAT

Conjunt de serveis i programes orientats a promoure la vida amb autonomia de les persones amb discapacitat. Aquests serveis s'articulen sobre quatre eixos: 1) l'impuls a l'accessibilitat física i comunicativa, en el qual adopta una especial rellevància la mobilitat accessible; 2) la integració educativa i laboral en entorns normalitzats, integradors de la diferència en peu d'igualtat; 3) l'atenció i el suport social necessaris des d'un ampli ventall de serveis i equipaments; i, 4) la promoció de les xarxes socials i de la participació activa com a factors d'inclusió relacional.

Serveis i programes	Indicadors	2002	2003	2004	Variació 02-04
- Atenció als centres de SS	- Nombre de persones amb discapacitat ateses	3.154	2.828	2.796	-11,4%
	- % sobre el total de persones ateses als CSS	7,7%	7,2%	7,3%	-0,4%
- Servei d'atenció per a persones amb discapacitat	- Nombre de persones ateses	4.842	6.016	8.926	84%
	- Nombre de demandes ateses	9.104	11.181	19.674	116%
	- Nombre de targetes de transport i aparcament atorgades	1.397	1.667	2.974	113%
- Servei de Promoció i Suport	- Total d'intervencions del servei	1.606	2.006	1.700	5,8%
	- Intervencions de suport a l'atenció primària	827	932	900	8,8%
	- Altres intervencions de suport als districtes	779	1.074	800	2,7%
- Servei Atenció Precoç (equips de petita infància)	- Nombre d'infants atesos	254	269	360	9%
	- Infants en tractament terapèutic i seguiment	143	172	283	11,4%

Serveis i programes	Indicadors	2002	2003	2004	Variació 02-04
- Servei d'Integració Laboral (EAL)	- Nombre de persones amb disminució ateses	2.300	2.336	2.322	1,0%
	- Valoracions i orientacions laborals	415	439	428	3,1%
	- Contractes laborals signats	243	277	341	40,3%
- Serveis residencials	- Persones acollides als centres	42	42	54	28,5%
	- Centres residencials	19.710	19.710	19.764	0,3%
	- Llars-residències	8	8	8	0,0%
	- Estades fetes a les llars-residències	2.920	2.920	2.928	0,3%
- Servei de Transport Especial Adaptat	- Nombre de viatges fets	101.033	130.311	156.000	54,4%
	- Nombre de viatges fixos	78.506	90.428	103.000	31,2%
	- Nombre de viatges esporàdics	22.527	39.883	53.000	135,3%

9. SERVEIS D'ATENCIÓ A PERSONES GRANS FRÀGILS

Conjunt de serveis i programes adreçats a persones grans que requereixen mecanismes de suport personal per al desenvolupament normal de la seva vida quotidiana i/o inserció social i comunitària. L'objectiu dels serveis passa per prevenir o debilitar les causes de la fragilitat d'aquestes persones, o bé per atendre les seves necessitats específiques en la perspectiva de poder desenvolupar els seus projectes de vida en un entorn afectiu, acollidor i inclusiu.

Serveis i programes	Indicadors	2002	2003	2004
- Atenció als Centres de Serveis Socials	- Nombre de persones grans ateses	16.676	15.857	15.814
	- % sobre persones ateses als CSS	40,6%	40,2%	41,3%
- Serveis d'Atenció Domiciliària	- Atenció Domiciliària	4.848	4.980	4.206
	- Servei de Teleassistència	2.923	3.602	
	- Total SAD+Teleassistència	7.771	8.582	
- Serveis de promoció social i comunitària	- Viure i Convivre	84	97	110
	- Programa de vacances	1.729	1.900	2.000
	- Casals i Espais GG	51	54	57
- Servei d'Acolliment d'Urgències	- Persones grans acollides	167	196	235
- Habitatges per a la Gent Gran	- Nombre d'habitatges en funcionament	----	75	292
	- Habitatges amb Serveis	----	89	
- Habitatges Tutelats	- Nombre d'apartaments en funcionament	63	71	71
	- Persones grans acollides	68	73	83
- Centres de Dia	- Nombre de places en funcionament	----	70	70
	- Persones grans acollides	----	13	74
- Programa d'Estades Temporals	- Persones grans acollides	166	266	309
- Centres Residencials	- Nombre de places en residències de gent gran	211	340	
	- Persones grans acollides	224	404	

6.

Línies estratègiques,
objectius i accions
del pla d'inclusió

El Pla Municipal per a la Inclusió Social presenta:

- *L'anàlisi del marc institucional, legal i de finançament* de les polítiques d'inclusió a Barcelona, per tal de proveir-les del context adequat a partir del qual considerar-les.
- *Cinc principis rectors* concebuts com a criteris operatius aplicables al conjunt de programes, serveis i accions que omplen de contingut el Pla.
- *Sis línies estratègiques* enteses com els grans àmbits d'acció que estructuraven els objectius i les accions del Pla. Cal fer una distinció entre:
 - **La línia estratègica 1:** conjunt bàsic de posicions i propostes de l'Ajuntament respecte de qüestions clau en l'horitzó d'una Barcelona inclusiva que, tanmateix, no són competència municipal i, per tant, requereixen compromisos d'acció i recursos financers per part de la resta d'administracions.
 - **Les línies estratègiques 2 a 6:** conjunt d'objectius i accions de caràcter operatiu que l'Ajuntament ha de desplegar, en l'àmbit del Pla d'Inclusió, en tant que exercici de les seves pròpies competències, o bé d'atribucions compartides amb el Govern de Catalunya.
- *Dotze grans objectius operatius* entesos com les columnes vertebrals del Pla, que es despleguen en trenta-set accions. Les accions es tradueixen, en tots els casos, en projectes, serveis i recursos específics ja existents o que cal posar en marxa al llarg del període de vigència del Pla.

1. El marc institucional, legal i de finançament de l'estratègia d'inclusió de Barcelona

L'estat de benestar s'ha desenvolupat a partir de **quatre grans dimensions** d'acció pública: els mecanismes de garantia de rendes (pensions i transferències socials), els serveis de salut, les xarxes educatives, i els sistemes de serveis socials i d'atenció a la dependència. L'objectiu d'una societat inclusiva requereix polítiques potents en tots aquests àmbits. Ara bé, el sistema públic de serveis socials i d'atenció a la dependència passa a ocupar una posició central, en la mesura que es vincula, de manera més específica, a prevenir riscos de marginació, atendre col·lectius vulnerables i generar trajectòries personals d'inclusió.

A la Unió Europea, l'estat de benestar cristal·litza en tres models: a) el nòrdic, de tipus universal; b) el continental, articulat per sistemes públics d'assegurança; c) l'anglosaxó, de caràcter assistencial. En relació amb la quarta dimensió (serveis socials i atenció a la dependència), vinculada de manera específica a la inclusió social, aquests models presenten els següents trets bàsics:

- **El nòrdic** preveu l'accés universal a una xarxa pública d'inclusió finançada per la via fiscal i amb copagament en funció de la renda.
- **El continental** parteix d'un sistema de cotitzacions obligatòries i obre marges d'elecció entre serveis d'inclusió i prestacions monetàries de lliure disposició de les famílies.
- **L'anglosaxó** es finança, com el nòrdic, per la via fiscal, però és selectiu en la seva cobertura: ofereix una xarxa assistencial a la pobresa, però no garanteix l'accés a serveis d'inclusió com a dret de ciutadania.

A Catalunya i al conjunt de l'Estat s'ha desenvolupat un estat de benestar que, en matèria de sanitat i educació, ha universalitzat serveis, i en matèria de pensions, ha consolidat un sistema contributiu de repartiment. Tanmateix, pel que fa a la quarta dimensió, l'àrea d'inclusió, l'estat de benestar té un desplegament encara molt feble: la família tradicional —les dones, per tant— han substituït en bona part els mecanismes públics d'atenció a les persones. Però aquesta família tradicional fa crisi i es debilita com a àmbit proveïdor d'atenció. Ens trobem, doncs, davant d'una cruïlla estratègica: **quin model de serveis d'inclusió cal desenvolupar al nostre país?**

Barcelona aposta per un model general d'inclusió —de serveis socials i d'atenció a la dependència— de tipus universal, ben finançat per impostos de caràcter redistributiu i amb mecanismes de copagament només per a les rendes mitjanes i altes. En aquest context, l'Ajuntament ha de jugar un paper protagonista en la gestió integral de la xarxa de serveis, tot valoritzant el criteri de la proximitat.

A hores d'ara, *el repte estratègic* sembla resoldre's en la direcció apuntada; el marc competencial evoluciona en positiu, però cal concretar-lo; el marc de finançament no està encara resolt, i caldrà definir bé les aportacions dels nivells estatal i autonòmic com a garantia de desplegament de tots els dispositius municipals d'inclusió social. La situació actual és, en síntesi, la següent:

1.1. El marc legal-competencial dels serveis municipals d'inclusió

El Sistema Català de Serveis Socials és regulat per la Llei 4/1994 i per un conjunt de Decrets legislatius (DC) que la despleguen. Els DC 17/1994 i 284/1996, en concret, perfilen l'estructura dels diferents serveis socials, la projecció d'aquests en el territori, i el nivell d'administració pública competent.

- En síntesi, a les Àrees Bàsiques —que corresponen als municipis de més de 20.000 habitants— se'ls atribueix la gestió de l'Atenció Social Primària; als Sectors Comarcals se'ls assigna la gestió de l'atenció especialitzada de segon nivell; finalment, als Sectors Regionals els correspon l'atenció de tercer nivell.

Barcelona, des de l'aprovació de la Carta Municipal (CMB), presenta un marc legal propi en matèria de serveis socials, el qual, tanmateix, no ha estat encara desplegat en les seves previsions bàsiques. Dos trets, principalment, singularitzen el règim de Barcelona:

- En primer lloc, l'article 107 de la CMB estableix que “el municipi de Barcelona es constitueix en sector regional (...) en matèria de serveis socials”. Aquest fet implica que, més enllà de l'atenció primària en tant que competència pròpia dels municipis, a Barcelona li correspondria també la gestió de l'atenció social especialitzada.
- En segon lloc, l'article 61.7 de la CMB estableix que “es creen, entre l'Ajuntament i la Generalitat, els consorcis d'Habitatge, de Serveis Socials i d'Educació (...)”. Els articles 107 i 108 de la CMB situen en el Consorci, principalment, “l'elaboració de la planificació general i la gestió dels serveis de tercer nivell” i en l'Ajuntament, “la gestió de l'atenció primària i de l'especialitzada de segon nivell”. Finalment, la CMB (article 61) deixa oberta l'opció d'integrar la gestió de tots els serveis en el Consorci, o bé de crear un ens personalitzat (amb majoria municipal en els òrgans de govern) que podria gestionar les competències municipals i, per delegació, també les del Consorci.

L'Acord de Govern de la Generalitat, 2003-2007, estableix com un dels seus principals compromisos, en l'àrea del benestar, l'elaboració d'una nova Llei de Serveis Socials de Catalunya. A hores d'ara, el document de bases d'aquesta Llei aporta dues novetats principals en relació amb l'estructura del sistema i a la seva projecció territorial.

- Pel que fa a l'estructura: distingeix entre serveis, prestacions econòmiques, projectes comunitaris i programes transversals. En l'àmbit dels serveis, fa una distinció entre bàsics i especialitzats, i dissol per tant la distinció avui vigent entre el segon i el tercer nivell.
- Pel que fa a la projecció territorial: distingeix entre els ajuntaments i les regions o vegueries —simplifica per tant l'esquema actual— tot i que deixa prou oberta la distribució competencial entre nivells territorials.

Així doncs, si la nova Llei incorpora les previsions de les Bases: a) Barcelona haurà de seguir tenint la consideració d'àmbit regional, amb la correlativa atribució competencial que s'estableixi. b) Caldrà precisar la fórmula de gestió de les competències, tenint en compte la constitució del Consorci.

1.2. El marc de finançament dels serveis municipals d'inclusió social

En l'àmbit de la inclusió, l'Ajuntament de Barcelona finança polítiques i serveis que són de la seva competència, i d'altres que no li pertocuen legalment, però que ha anat incorporant a l'agenda social municipal sobre la base de la voluntat política de fer de Barcelona una ciutat cohesionada i amb benestar.

- Les polítiques d'inclusió de competència municipal s'han de finançar —d'acord amb els compromisos establerts als Plans Concertats Estatals, als Plans d'Acció Social de Catalunya i a les Bases de la nova Llei de serveis socials— segons l'esquema dels tres terços: un terç l'Estat, un terç la Generalitat i un terç l'Ajuntament.
- Les polítiques d'inclusió de competència supramunicipal a Barcelona s'han de finançar, en la seva totalitat, via impostos generals. Quan l'Ajuntament les gestiona per delegació ha de rebre les aportacions corresponents.

La situació actual presenta dues notes destacades:

- **El dèficit històric de finançament pel que fa a les polítiques d'inclusió de competència municipal.**

El dèficit històric de finançament és la diferència que resulta entre la situació actual, en què l'Ajuntament està finançant a l'entorn del 80% de tota la despesa dels serveis d'inclusió d'atenció primària, i la situació que es derivaria si la resta d'administracions haguessin fet efectiva l'aportació dels 2/3 pertinents.

- **L'esforç municipal de despesa d'inclusió en matèries de caràcter no competencial**

L'atenció especialitzada al col·lectiu de gent gran fràgil, a les persones amb discapacitat i a les dones víctimes de la violència de gènere és part integrant del dispositiu públic municipal d'inclusió. En tots tres programes, l'Ajuntament fa una considerable despesa de suplència.

Taula 5.1.

Serveis Socials: dèficit històric de finançament i despeses de suplència de l'Ajuntament.
(en milers d'euros)

	2001	2002	2003	2004
- Dèficit de finançament (primària i infància en risc)	16.998	18.324	19.938	20.604
- Despesa de suplència (gent gran, discapacitats, acolliment dones)	5.399	4.962	5.048	5.702
- Total	22.397	23.286	24.986	26.306

Font: Ajuntament de Barcelona.

En el cas de calcular el dèficit de finançament social no ja en relació amb la situació estructuralment desitjable (1/3 d'aportació municipal), sinó atenent al criteri d'aportació social per habitant de la Generalitat com a mitjana dels municipis de Catalunya, la xifra del dèficit social que suporta Barcelona se situa entre els 2,5 i els 3 milions d'euros anuals al llarg del període 2001-2004.

2. Els principis rectors del Pla

Els principis rectors del Pla Municipal per a la Inclusió Social són un conjunt de criteris instrumentals d'acció. Aquests criteris configuren la perspectiva des de la qual cal treballar en el marc de qualsevol programa, projecte o servei d'inclusió.

En l'estratègia de Barcelona per la inclusió tan important com el catàleg d'accions són les formes i els models d'abordatge de les situacions personals, familiars, grupals i col·lectives. Barcelona ha estat pionera en la superació del paradigma assistencial del benestar social i en l'assumpció reflexiva i pràctica d'un model preventiu, proactiu, promotor de condicions de desenvolupament humà i orientat a la qualitat en els serveis d'atenció social. El Pla Municipal per a la Inclusió Social és hereu d'aquest bagatge i el situa en el nou context de complexitat i dinamisme que caracteritza la realitat social de la Barcelona del segle XXI.

A. Pràctiques d'inclusió preventives:

Cal prioritzar les actuacions orientades a l'afebliment dels factors de risc de l'exclusió social des d'abordatges preventius i proactius sempre que sigui possible. Cal vincular els serveis d'atenció a persones o col·lectius vulnerables a estàndards elevats de qualitat i a plans de treball personalitzats que afavoreixin l'autonomia i la inserció socials.

B. Complexitat territorial i proximitat

Barcelona és una ciutat territorialment complexa. Cal equilibrar la necessitat de visions i marcs generals de ciutat amb l'aposta pel valor de la proximitat. Cal afavorir que Barcelona sigui una ciutat inclusiva entesa des de la realitat dels seus barris, des de la vida quotidiana i les pautes d'organització dels temps i d'ús dels espais que porten a terme cada dia les persones que viuen a la ciutat.

C. Integralitat i transversalitat

Els processos d'exclusió i inclusió socials són multidimensionals; el seu abordatge i tractament, per tant, han de tenir capacitat d'integrar recursos i serveis en el marc de plans de treball personals, grupals o comunitaris. Cal també facilitar espais de treball transversal entre professionals com a oportunitats per a l'intercanvi, l'aprenentatge i la intervenció conjunta.

D. Participació i comunitat

Si l'exclusió precaritza el desenvolupament personal, els programes d'inclusió han de capacitar les persones, habilitar el paper d'aquestes en tant que agents actius del seu procés d'incorporació social. Alhora, la participació implica l'enfortiment de les xarxes socials i les dinàmiques comunitàries. Una ciutat inclusiva ha de ser una ciutat amb densitat cívica, convivencial i comunitària.

E. Pràctiques d'inclusió innovadores

Barcelona és una realitat urbana altament dinàmica; també ho són els riscos d'exclusió i els itineraris d'inclusió. La innovació permanent davant les inèrcies i la capacitat d'adaptació proactiva de les polítiques d'inclusió a una Barcelona en canvi accelerat són garantia de l'èxit d'aquestes.

3. Les línies estratègiques del Pla

El més destacat de les propostes del Pla

EQUIPAMENTS

- Creació de 3 equipaments integrals per a persones sense sostre. Els equipaments incorporaran una oferta diversificada de serveis: centres de dia, acolliment de baixa exigència, alimentació i serveis d'higiene.
- Assoliment en sis anys d'un mínim de 1.000 habitatges amb serveis; 2.500 places de residència i 800 places de centre de dia, sostingudes amb fons públics, per a gent gran.
- Creació en sis anys de 540 places en serveis residencials i altres 100 en centres de dia, sostingudes amb fons públics, per a persones amb discapacitat.
- Posada en marxa de 50 habitatges d'inclusió, i assoliment de 2.000 nous contractes de lloguer assequible per a persones en risc d'exclusió.

SERVEIS

- Increment en un 25% del nombre d'educadors i treballadors/es socials en l'atenció primària.
- Extensió de l'atenció domiciliària a 13.000 persones en tres anys, i del servei de teleassistència a 25.000 persones grans. Incorporació de serveis socioeducatius en l'atenció domiciliària.
- Adaptació del 100% del transport públic regular. Més i millor transport "porta a porta" per a persones amb discapacitat: doblar el nombre d'autobusos i incorporar 100 nous taxis adaptats en quatre anys.
- Posada en marxa d'un mínim de 10 projectes de mediació intercultural comunitària. Extensió, a tots els districtes de la ciutat, dels programes d'acollida i mediació veïnal.
- Assoliment de 5.000 nous contractes laborals, a través dels serveis d'inserció sociolaboral, de persones en risc d'exclusió.

PRESSUPOST

- 56 milions en despesa corrent (2005).
- 23% d'Increment pressupostari (2003-2005).
 - Increment del 34% en assistència domiciliària.
 - Increment del 31% en atencions a persones grans.
 - Increment del 30% en habitatge per a persones en risc.
- 8,1 milions d'euros en Inversions (2005-2007).
 - 50% en equipaments per a persones sense sostre.
 - 30% en equipaments per a gent gran.

IMPLICACIÓ SOCIAL

- Signatura l'any 2005 i desplegament de l'Acord Ciutadà per una Barcelona Inclusiva.
- Posada en marxa de plans comunitaris i extensió dels programes d'acció comunitària als 10 districtes de la ciutat.

LÍNIA ESTRATÈGICA 1

UN SISTEMA PÚBLIC I UNIVERSAL DE SERVEIS SOCIALS I ATENCIÓ A LA DEPENDÈNCIA

OBJECTIU ESTRATÈGIC

Proposar i impulsar el reconeixement legal i l'accés efectiu als drets socials, per mitjà de les normes i les polítiques públiques necessàries, en els nivells d'administració competents (autonòmic o estatal), com a garantia estructural d'inclusió a la ciutat.

Aquesta primera Línia Estratègica del Pla Municipal per a la Inclusió Social pretén fixar la posició de l'Ajuntament respecte d'un conjunt de temàtiques bàsiques en la perspectiva d'una ciutat inclusiva que, tanmateix, no són, a hores d'ara, competència municipal i, per tant, requereixen d'instruments normatius, programes d'acció i recursos econòmics que cal activar des de la resta de nivells d'administració.

Així doncs, les formulacions d'aquesta Línia Estratègica no són compromisos d'acció municipal. Són posicions i propostes que l'Ajuntament de Barcelona trasllada als governs autonòmic i estatal a partir del convenciment que l'abordatge i l'acció pública decidida a l'entorn d'aquestes qüestions és un factor clau per assolir els nivells de benestar i cohesió que volem per a Barcelona.

PROPOSTES

- Aprovació, per part del Parlament de Catalunya, d'una Llei de Serveis Socials que: 1) reconegui l'accés al sistema de serveis socials en tant que dret de ciutadania, amb caràcter, per tant, vinculant i exigible; 2) que concreti el reconeixement de drets en un catàleg de prestacions coherent amb l'objectiu d'una societat inclusiva; 3) que reconegui, en el marc del paper protagonista dels ens locals en la gestió dels serveis socials, l'especificitat de la ciutat de Barcelona, d'acord amb allò que estableix la Carta Municipal aprovada pel Parlament de Catalunya.
- Expansió de la cobertura i de la intensitat de protecció del sistema de Rendes Mínimes d'Inserció. Evolució cap a una Renda Bàsica que esdevingui un instrument adequat d'acció contra la pobresa relativa i per la inclusió social, en la perspectiva de l'objectiu d'eradicació de la pobresa, tal com estableix l'Agenda Social Europea per als països de la Unió.
- Desenvolupament de la Carta Municipal de Barcelona pel que fa a: 1) Transferència a l'Ajuntament de les competències en matèria d'atenció social especialitzada; 2) Creació, posada en marxa i desplegament del Consorci de Serveis Socials de Barcelona.
- Definició d'un marc de finançament apropiat per al conjunt del sistema de serveis socials a Barcelona, basat en els principis de coresponsabilitat i suficiència de recursos. Aquest nou marc ha de preveure: 1) La transferència, per part de la Generalitat, dels recursos que permetin finançar a un nivell adequat les competències que l'Ajuntament assumeixi. 2) L'increment de les aportacions de la Generalitat fins a igualar, a Barcelona, el nivell de despesa mitjana de benestar social per habitant del conjunt d'ens locals de Catalunya. 3) La incorporació, a la Llei de serveis socials de Catalunya, d'un marc de distribució del finançament de l'atenció primària sobre la base de l'esquema dels tres terços.

- Aprovació, per part del Parlament de l'Estat, d'una llei de protecció a la dependència que faci possible el desenvolupament d'un sistema de serveis i prestacions garantides que tendeixin a assegurar condicions bàsiques d'autonomia personal a les persones en situació de dependència. Aquesta llei haurà de ser respectuosa amb el marc de distribució competencial sobre serveis socials i, per tant, amb la Carta Municipal de Barcelona.
- Expansió de la cobertura i de la intensitat de protecció del conjunt de les pensions no contributives del sistema públic de la seguretat social, amb l'objectiu de garantir a tota la ciutadania perceptora d'aquestes prestacions uns nivells de renda dignes, per sobre del llindar de la pobresa relativa.

Més enllà dels punts anteriors, directament connectats a l'àmbit dels serveis i les prestacions socials, cal destacar unes altres tres dimensions on l'acció pública autonòmica i estatal és indispensable per tal de reduir factors generals d'exclusió que impacten sobre la realitat social de Barcelona: l'accés a l'habitatge, l'ocupació de qualitat i la integració de la població immigrant. Cal, en conseqüència:

- una política pública d'habitatge que tendeixi a garantir les necessitats socials d'accés a un habitatge digne i assequible d'amplis sectors de població que no poden fer-ho a través de l'oferta de mercat,
- una política laboral que tendeixi a reduir les taxes d'inserció precària en el mercat de treball i aposti per l'estabilitat i la qualitat de l'ocupació —davant de l'actual fragilitat— com a mecanisme de cohesió social, i
- una política d'immigració que tendeixi a reduir substancialment la vulnerabilitat de les persones immigrants, posant en marxa mecanismes de regularització sobre la base de l'arrelament social i laboral d'aquestes persones.

LÍNIA ESTRATÈGICA 2

L'ATENCIÓ SOCIAL PRIMÀRIA COM A DISPOSITIU BÀSIC D'INCLUSIÓ EN EL TERRITORI

OBJECTIU ESTRATÈGIC

Potenciar i articular de forma integrada la xarxa de programes, serveis i prestacions socials d'atenció primària vinculada a la prevenció, l'atenció i la inserció de persones i grups vulnerables o en situació d'exclusió.

Les accions d'aquesta línia estratègica pretenen potenciar i articular de forma integrada i equilibrada en el territori els serveis de l'atenció social primària amb l'objectiu de fer d'aquesta un veritable dispositiu d'inclusió social a Barcelona. L'atenció social primària s'articula a partir de: a) la xarxa bàsica dels 33 Centres de Serveis Socials existents a la ciutat com a punts integrats d'accés al sistema de recursos d'inclusió a Barcelona; b) els serveis d'atenció domiciliària (ajut personal, neteja de la llar, compres i menjars a domicili, bugaderia, parament de la llar, arranjaments i acompanyaments) orientats a fer possible que persones amb dependència o dificultats socials puguin mantenir-se al seu domicili i entorn habitual; c) els serveis d'atenció a les urgències socials; d) els programes d'accés a l'habitatge i d'inserció sociolaboral de persones en situació de fragilitat social; e) els serveis i prestacions adreçats a persones amb dificultat de cobertura de necessitats bàsiques i a persones sense llar permanent, de manera especial aquelles que travessen dinàmiques de desarrelament social amb poques o nul·les capacitats per iniciar processos de reinserció.

OBJECTIU OPERATIU 1

Portar a terme el Pla de Millora de **l'Atenció Social Primària Municipal**

ACCIONS

Incrementar en un 25% el nombre de treballadors i educadors socials

- Revisió de les ràtios professionals, d'acord amb el que estableix el IV Pla d'Acció Social (PAS) de Catalunya, en el marc d'un nou acord de finançament entre l'Ajuntament i la Generalitat, per al període 2005-2008. El IV PAS fixa una ràtio de: 2 treballadors/es socials i 1,5 educadors/es socials per cada 15.000 habitants. Això implica, a Barcelona, arribar el 2008 a un total de 210 treballadors/es socials i 157 educadors/es socials en l'atenció primària.

Revisió dels models de treball als centres de serveis socials

- Revisió dels models de treball als centres de serveis socials, per tal d'adaptar-los a les noves realitats socials de Barcelona, i millorar la capacitat i l'eficàcia de les respostes.
a) Atenció personal i familiar: garantir el dret de tothom a la informació i la valoració de necessitats; elaboració i seguiment de plans de treball individuals o familiars —participats per la persona atesa— sota els criteris d'atenció integral i contracte d'inclusió. b) Treball grupal i comunitari: participació activa dels centres de serveis socials en projectes i plans comunitaris com a agents actius de cohesió col·lectiva en el territori. c) Treball coordinat: sistematitzar la interrelació entre l'atenció social primària, els serveis públics educatius i de salut en el territori, i les xarxes de provisió associativa de serveis socials.

OBJECTIU OPERATIU 2

Implantar el nou Model Municipal Integrat de **Serveis d'Atenció Domiciliària i de Teleassistència**

ACCIONS

Cobertura de 13.000 persones en tres anys

- Increment del nombre de persones ateses, fins a assolir, l'any 2007, una taxa de cobertura del 4%, 13.000 persones a Barcelona (calculada sobre la població de 65 i més anys de la ciutat), amb una intensitat d'atenció adequada a les necessitats de cada persona o llar. Assolir el 2010, d'acord amb el marc legal i de finançament que estableixin la Generalitat i l'Estat, l'accés al SAD en tant que servei públic universal.

Més serveis, i per a tots els districtes

- Completar, l'any 2006, la implantació del nou model. a) Diversificació dels serveis en dues grans modalitats: el SAD d'atenció a la dependència, ajustat a les necessitats de la gent gran fràgil i de les persones amb discapacitat, i el SAD socioeducatiu, orientat a satisfer les necessitats d'adults i de famílies desestructurades. b) En aquest context, extensió a tots els districtes de la ciutat de la cartera integrada de serveis (cura personal, compres i menjars, neteja, bugaderia, parament, arranjaments, atenció socioeducativa).

Cobertura de 25.000 persones en el servei de Teleassistència

- Estendre, fins el 2007, el servei de teleassistència a 25.000 persones d'edat avançada (+75 anys) que viuen soles. Ampliar el servei, d'acord amb el marc legal i de finançament que estableixin la Generalitat i l'Estat, fins a l'objectiu d'universalitat el 2010, a partir de criteris progressius d'edat, renda i dependència. El servei —d'orientació preventiva i promotor de l'autonomia personal— inclourà l'atenció puntual les 24 hores tots els dies de l'any, la custòdia de claus i el control de la inactivitat.

OBJECTIU OPERATIU 3

Desenvolupar el programa de **cobertura de necessitats bàsiques** i d'atenció a **persones sense sostre**

ACCIONS

Tres equipaments integrals públics: amb acolliment diürn obert, acolliment residencial de baixa exigència, i serveis d'higiene i alimentació

- Dissenyar, al llarg del període 2005-2010, el model mixt d'equipaments d'inclusió per a persones sense sostre, conformat per una xarxa compartida de centres municipals i concertats. En aquest marc, completar, entre 2005 i 2007, i sota criteris d'equilibri territorial, la xarxa municipal d'equipaments integrals per a persones sense sostre, amb l'objectiu de tenir en funcionament, l'any 2008, tres equipaments integrals públics amb una oferta adequada i diversificada de serveis: acolliment diürn socioeducatiu de caràcter obert, acolliment residencial de baixa exigència, i serveis d'higiene i alimentació.

Remodelació dels menjadors socials

- Implantar el nou programa de cobertura de necessitats alimentàries, integrant el conjunt d'agents de la ciutat per tal de garantir l'accés de tothom a l'alimentació. En aquest context, completar, l'any 2005, la remodelació dels menjadors socials i la millora del servei, assegurant la vinculació d'aquest a la xarxa d'atenció social, i garantint el nombre i la qualitat dels àpats diaris necessaris.

Ampliar el Centre Municipal d'Atenció a les Urgències Socials

- Ampliar i remodelar, al llarg dels anys 2005 i 2006, amb caràcter integral, l'equipament del CMAUS (Centre Municipal d'Atenció a les Urgències Socials). Establir els protocols de relació necessaris, en l'atenció a les urgències socials, amb la resta de serveis socials municipals i, de manera específica, amb la Guàrdia Urbana. Consolidar els dispositius d'emergència social, dotant-los dels mitjans materials i humans necessaris per tal de garantir una capacitat i un nivell de resposta adequat.

Rendes d'inclusió

- Implantar, entre 2005 i 2007, el programa comú d'ajuts econòmics dels serveis socials municipals com a instrument d'acció contra la vulnerabilitat econòmica. Introduir, al llarg del període 2006-2010, projectes innovadors de caràcter experimental (rendes d'inclusió), coordinades al programa de rendes mínimes (PIRMI), a la seva evolució futura, i als itineraris d'inserció dels seus perceptors.

LÍNIA ESTRATÈGICA 3

L'ATENCIÓ SOCIAL ESPECIALITZADA COM A DISPOSITIU D'INCLUSIÓ DE COL·LECTIUS VULNERABLES

OBJECTIU ESTRATÈGIC

Potenciar i articular de forma equilibrada en el territori la xarxa de serveis i equipaments socials d'atenció especialitzada, fins a assolir el nivell que permeti l'accés de tothom qui en tingui necessitat. Definir programes integrals d'inclusió orientats als col·lectius vulnerables en funció de l'edat, la dependència, l'origen, el gènere o l'estructura de la llar.

Les accions d'aquesta línia estratègica pretenen potenciar i articular de forma equilibrada i harmònica en el territori els serveis i equipaments de l'atenció social especialitzada, amb l'objectiu de fer d'aquesta un veritable dispositiu d'inclusió social a Barcelona. Els serveis d'atenció especialitzada integren: a) Programes orientats a donar suport als processos d'acollida i integració social de les persones immigrants, i a generar marcs de convivència intercultural; b) Serveis que tenen per objectiu proveir als infants amb suport familiar fràgil un entorn educatiu de qualitat, reforçar les xarxes de suport social, i dotar-los dels recursos personals suficients per desenvolupar els seus projectes de futur; c) Serveis orientats a promoure l'autonomia de les persones amb discapacitat: impuls a l'accessibilitat física i comunicativa; integració educativa i laboral en entorns normalitzats; atenció i suport social; promoció de la participació activa; d) Serveis i programes adreçats a persones grans que requereixen de mecanismes de suport personal amb l'objectiu de prevenir la fragilitat i atendre les seves necessitats en la perspectiva d'envellir en un entorn afectiu, acollidor i inclusiu.

OBJECTIU OPERATIU 1

Desenvolupar el programa d'atenció a les **persones grans fràgils**, per tal de facilitar un envelliment amb dignitat en un entorn acollidor i inclusiu.

ACCIONS

Ampliació dels serveis del SAD

- En el marc del nou model de SAD: a) Desenvolupar, al llarg del període 2006-2007, la modalitat de “serveis d'atenció a la dependència” orientada, de forma específica, a satisfer les necessitats de les persones grans en un conjunt de 7 activitats de la vida diària: mobilitat, cuina-alimentació, higiene-cura personal, compres, neteja de la llar, suport emocional i supervisió-control d'entorn. b) En tant no s'assoleixi l'accés universal al SAD, l'any 2010, prioritzar l'accés a partir de criteris socialment redistributius, atenent de forma prioritària la gent gran de renda més baixa, i amb manca d'un entorn relacional de suport.

Ampliar el servei de Teleassistència fins a 25.000 persones grans d'edat avançada

- Estendre, fins el 2007, el servei de teleassistència a 25.000 persones d'edat avançada (+75 anys) que viuen soles. Ampliar el servei fins a l'objectiu d'universalitat el 2010. El servei —d'orientació preventiva i promotor de l'autonomia personal— inclourà l'atenció puntual les 24 h tots els dies de l'any, la custòdia de claus i el control de la inactivitat.

Implantació a tots els districtes de protocols contra la violència vers les persones grans

- Estendre, l'any 2005, a tots els districtes els protocols de detecció i intervenció en casos de violència vers les persones grans, i posar en marxa, abans d'acabar l'any 2007, l'equip de suport interprofessional de ciutat. Millorar l'acollida d'urgències socials a la gent gran.

Assolir 1.000 habitatges tutelats i amb serveis en 6 anys

- Incrementar el nombre d'habitatges municipals tutelats i amb serveis per a la gent gran, fins a disposar de 680 habitatges en funcionament el 2007 i un mínim de 1.000 el 2010. Desenvolupar, en el marc d'aquests habitatges, un model de suport social integral i de qualitat: atenció individual, actuacions preventives, servei de teleassistència, SAD, manteniment i neteja, i suport a la integració comunitària.

2.500 noves places de residència i 800 de centre de dia

- Acordar i signar amb la Generalitat, l'any 2005, un nou pla de creació de centres de dia i residències públiques de gent gran a Barcelona. Aquest pla ha de preveure, per al període 2005-2010, la generació d'un mínim de 2.500 places de residència i 800 places de centre de dia sostingudes amb fons públics a la ciutat de Barcelona.

OBJECTIU OPERATIU 2

Desenvolupar el programa de promoció de la vida autònoma de les **persones amb discapacitat** fent de l'accessibilitat i l'atenció social els eixos bàsics d'inclusió.

ACCIONS

Servei "porta a porta" universal per a l'àrea metropolitana

- Completar l'any 2006 l'aplicació del Pla Municipal d'Accessibilitat (serveis i sistemes de transport, espai públic i equipaments). Consolidar el model integral de mobilitat accessible de Barcelona: a) adaptació del 100% del transport públic regular l'any 2006; i b) universalització, al llarg del període 2005-2007, del servei de transport públic especial "porta a porta": 20 autobusos, 120 taxis adaptats i extensió progressiva, en l'horitzó del 2010, al conjunt de municipis de l'àrea metropolitana.

Pla d'accessibilitat comunicativa del conjunt de sistemes d'informació i comunicació de l'Ajuntament

- Garantir, al llarg del període 2005-2007, la implantació de les propostes recollides al document d'accessibilitat comunicativa als serveis municipals d'atenció presencial al públic. Definir, per al període 2007-2010, un pla d'accessibilitat comunicativa del conjunt de sistemes d'informació i comunicació de l'Ajuntament, per a persones amb discapacitats visuals o auditives i altres dificultats de comunicació.

Garantir l'accés al SAD d'un major nombre de persones amb discapacitat

- En el marc del nou model de SAD: a) garantir l'any 2007 una taxa mínima del 6% de persones amb discapacitat, menors de 65 anys, sobre el total de població atesa; b) garantir una intensitat d'atenció i una cartera de serveis adequada a les necessitats de cada persona, segons la intensitat de la seva discapacitat i el nivell de disponibilitat de suport sociofamiliar. En l'horitzó del 2010, garantir l'accés al SAD de totes les persones amb discapacitat, amb algun dels dos barems (o tercera persona o mobilitat reduïda), no atesos en serveis residencials ni diürns.

Creació de 100 places públiques a centres de dia i 540 també públiques a centres residencials

- Acordar i signar amb la Generalitat, l'any 2005, un acord de creació de places de centres de dia i serveis residencials per a persones amb discapacitats físiques, psíquiques i malalties mentals. L'acord ha de preveure, per al període 2005-2010, la creació d'un mínim de 100 places de centres de dia i 540 places residencials sostingudes amb fons públics.

OBJECTIU OPERATIU 3

Desenvolupar, de forma equilibrada en el territori, la xarxa de suport a les **famílies vulnerables i la infància en risc** per tal de facilitar la realització dels seus projectes vitals.

ACCIONS

Incorporar serveis socioeducatius en serveis d'ajuda a domicili

- Generar, d'acord amb la Generalitat, al llarg del període 2005-2010, la xarxa de recursos de suport a les famílies (acolliment, espais familiars, mediació, punts de trobada...), articulada a l'atenció social primària. Implantar, al llarg del període 2006-2007, la dimensió de serveis socioeducatius del SAD, orientada —entre altres supòsits— a aconseguir l'autonomia i la integració social d'unitats familiars desestructurades. Garantir que l'atenció socioeducativa arriba, el 2007, al 12% de les hores d'atenció domiciliària a la ciutat.

Millorar els dispositius d'atenció a la infància en risc

- Participar activament, d'acord amb la Generalitat, en la redefinició del model d'atenció a la infància en risc. A Barcelona, per al període 2005-2010, aquest fet es concreta en tres eixos prioritaris: a) la revisió del model de centres oberts; b) la potenciació i diversificació dels perfils professionals dels 11 EAIA (equips d'atenció a la infància i l'adolescència) de Barcelona; i c) la millora dels dispositius d'atenció als menors estrangers sense referents familiars.

Més i millor vinculació dels serveis d'inclusió en el Pla Operatiu contra la Violència vers les Dones

- Desenvolupar, entre 2005 i 2010, el conjunt de protocols i pautes de treball que canalitzin l'aportació dels serveis de benestar social al desenvolupament del pla operatiu contra la violència vers les dones: acolliments d'urgència, suport socioeducatiu, ajuts econòmics d'inclusió, accés a l'habitatge i inserció laboral.

OBJECTIU OPERATIU 4

Desenvolupar els programes socials que permeten incorporar **la diversitat d'origen i cultural** com un valor bàsic de la ciutat inclusiva.

ACCIONS

Incrementar els programes d'acollida i mediació intercultural

- Potenciar, articular, i coordinar amb l'atenció social primària, la xarxa de dispositius socials d'acollida i interculturalitat (SAIER, serveis lingüístics, mediació intercultural). Garantir, entre 2005 i 2007, un mínim de 10 projectes de mediació intercultural comunitària, l'extensió de la mediació veïnal a tots els districtes, i el suport als programes d'acollida dels districtes i de les xarxes associatives dels barris de la ciutat.

Programa municipal del poble gitano

- Aprovar, l'any 2005, el programa municipal del poble gitano, en el marc del Consell del Poble Gitano de Barcelona, com a estructurador de les iniciatives orientades a la inclusió social i el reconeixement cultural dels gitanos i gitanes de Barcelona. Acordar, amb la Generalitat, el programa d'acció social per al col·lectiu de població itinerant, per tal de treballar itineraris d'inserció socioeducativa, laboral i d'accés a l'habitatge.

LÍNIA ESTRATÈGICA 4

PROGRAMES D'INCLUSIÓ TRANSVERSALS PER UN DESENVOLUPAMENT HUMÀ SENSE EXCLUSIONS

OBJECTIU ESTRATÈGIC

Definir de forma transversal programes i serveis d'inclusió en les dimensions bàsiques del desenvolupament humà: els àmbits socioeducatiu i sociosanitari, l'accés a l'habitatge i la inserció laboral de persones i col·lectius vulnerables.

Les accions d'aquesta línia estratègica estan enfocades a vincular els diferents col·lectius definits en les dues línies de treball anteriors (persones sense llar estable, famílies vulnerables, immigrants en procés d'integració, dones en risc, gent gran fràgil, persones amb discapacitat) a les dues palanques clau de l'autonomia personal: l'habitatge i la inserció sociolaboral. Així com a processos socioeducatius i d'accés a recursos de salut.

OBJECTIU OPERATIU 1

Desenvolupar el programa **d'habitatges per a la inclusió social** com a recurs bàsic d'autonomia en els itineraris personals d'inserció social.

ACCIONS

Posada en marxa de 50 habitatges d'inclusió

- Posar en marxa, l'any 2005, el programa d'habitatges amb suport social: entrada en funcionament dels primers 10 habitatges. Incorporació, entre 2006 i 2010, d'un mínim de 8 habitatges per any, de tal manera que la ciutat disposi, el 2010, d'un parc públic mínim de 50 apartaments amb suport social, amb presència a tots els districtes. Els habitatges es destinaran a diferents col·lectius en risc social com a recurs d'allotjament temporal, amb suport dels serveis socials per tal d'afavorir processos i itineraris d'inserció.

Assolir 2.000 nous contractes de lloguer assequible per a persones en risc d'exclusió

- Signar, l'any 2005, per part de l'Ajuntament, la Generalitat i altres agents socials, un acord per a la consolidació i l'enfortiment del Servei de Suport per a l'Accés a l'Habitatge. Aconseguir, entre 2005 i 2010, la formalització d'un mínim de 2.000 nous contractes de lloguer. El programa pretén facilitar l'accés a un lloguer assequible a persones/famílies provinents del programa d'apartaments amb suport social, o bé a persones ateses a la xarxa d'atenció social primària, per mitjà de l'activació d'un conjunt integrat i flexible de recursos i serveis (assegurances, avals, ajuts, seguiments i suports socials).

OBJECTIU OPERATIU 2

Desenvolupar el programa **d'inserció laboral de persones en risc d'exclusió** com a recurs bàsic d'autonomia en els itineraris personals d'inclusió social.

ACCIONS

Assolir 5.000 nous contractes laborals per a persones en risc d'exclusió

- Enfortir els programes d'inserció laboral de persones vulnerables a l'exclusió. Aconseguir, entre 2005 i 2010, un mínim de 5.000 nous contractes laborals i incrementar així les taxes d'inserció de les persones ateses. Potenciar, en concret: 1) El Servei d'Inserció Sociolaboral, amb la funció de construir itineraris personalitzats d'accés al treball de persones ateses a la xarxa municipal d'atenció social primària. 2) El Servei d'Orientació, Formació i Suport a la Inserció Laboral (EAL), adreçat a oferir recursos formatius i acompanyar processos d'inserció laboral de persones amb disminució. 3) Els programes d'inserció laboral d'immigrants (SAIER) i de minories ètniques (poble gitano).

Support a empreses d'inserció i entitats d'iniciativa social

- Enfortir els processos personalitzats d'inserció laboral vinculats a la percepció de la RMI (Renda Mínima d'Inserció), de tal manera que aquesta compleixi el seu doble objectiu de mecanisme contra la pobresa i d'instrument actiu d'inclusió sociolaboral. En aquest context, promoure —conjuntament amb la Generalitat— la construcció de marcs de suport a les empreses d'inserció i entitats d'iniciativa social que treballen a Barcelona en favor de la inclusió de col·lectius en dificultats. Revisar i aprofundir l'aplicació de les clàusules socials en els processos de contractació municipal.

OBJECTIU OPERATIU 3

Desenvolupar protocols de coordinació i mètodes de treball en xarxa entre els **equips socials, sanitaris i educatius** que operen en el territori per tal de promoure condicions d'inclusió en dues dimensions bàsiques del desenvolupament humà: la salut i la formació.

ACCIONS

Atenció sociosanitària a col·lectius vulnerables

- Definir, entre 2005 i 2010, plans de treball conjunts entre les xarxes d'atenció primària de serveis socials, salut, salut mental i atenció a les drogodependències, orientats a la prevenció, l'atenció i el suport a col·lectius vulnerables des d'una perspectiva sociosanitària. Prioritzar, entre 2005 i 2007, abordatges compartits i experiències pilot en 3 àmbits: a) l'atenció domiciliària a les persones en situació de dependència; b) el col·lectiu que exerceix la prostitució en condicions marginals; i c) el col·lectiu de persones drogodependents en situació d'exclusió.

Prevenició d'absentisme escolar i ajuts per a l'accés a recursos educatius

- Definir, entre 2005 i 2010, plans de treball conjunts entre els equips d'atenció social, els equips educatius dels centres i les famílies, pel que fa al suport socioeducatiu integral d'infants i joves en risc social. Prioritzar, entre 2005 i 2007, abordatges compartits en 3 àmbits: a) el treball de prevenció i tractament de l'absentisme i el fracàs escolar; b) la dimensió socioeducativa dels serveis d'atenció precoç per a la petita infància amb discapacitats; c) el programa d'ajuts econòmics de serveis socials per a l'accés a recursos educatius (ajuts d'escola bressol, ajuts de menjador i de material escolar i beques per a activitats de lleure educatiu).

Enfortir el programa A partir del carrer

- Enfortir el programa A partir del carrer, en tant que recurs d'acció socioeducativa orientat a potenciar el carrer com a espai educatiu i a vincular els joves al teixit associatiu i de serveis de proximitat. Definir i concretar, entre 2005 i 2007, la vinculació d'aquest programa al Projecte Educatiu de Ciutat.

LÍNIA ESTRATÈGICA 5

LA PARTICIPACIÓ I L'ACCIÓ COMUNITÀRIA: LA DIMENSIÓ RELACIONAL D'UNA BARCELONA AMB COHESIÓ I BENESTAR

OBJECTIU ESTRATÈGIC

Enfortir la dimensió de promoció social i acció comunitària, així com la participació ciutadana i dels agents socials, en el conjunt de programes municipals d'inclusió. Promoure l'articulació de xarxes de relacions comunitàries, als barris de Barcelona, com a factor en favor d'una ciutat inclusiva.

OBJECTIU OPERATIU 1

Aconseguir **la implicació del teixit social i de la ciutadania** en el procés de desenvolupament del Pla Municipal per a la Inclusió Social.

ACCIONS

Acord Ciutadà per una Barcelona Inclusiva

- Signar l'any 2005 i desplegar —entre 2005 i 2010— l'Acord Ciutadà per una Barcelona Inclusiva com un espai on l'Ajuntament i les entitats participants es comprometen a: 1) impulsar la reflexió orientada a la pràctica innovadora; 2) acordar mecanismes d'intercanvi d'informació i aprenentatge mutu sobre pràctiques d'inclusió; 3) impulsar projectes d'acció sobre la base d'objectius compartits i treball en xarxa.

Consolidar els consells sectorials de participació social

- Consolidar els consells sectorials de participació social, potenciant-ne la pluralitat i capacitat d'incidència, d'acord amb les Normes Reguladores Municipals. Enfortir el CMBS (Consell Municipal de Benestar Social) com a espai de referència per al seguiment del Pla Municipal per a la Inclusió Social. Impulsar, de forma específica, la dinàmica del Grup de Treball d'Inclusió —en el marc del CMBS— com a àmbit de reflexió i proposta que permeti anar enriquint els programes i serveis municipals contra l'exclusió.

Expandir el Projecte B3

- Impulsar la cultura i les accions de responsabilitat social de les empreses. Expandir i consolidar, en concret, el Projecte B3 (Barcelona, Beneficis, Benestar) com a programa de cooperació entre el món empresarial i el teixit d'entitats de la ciutat per tal d'impulsar iniciatives fruit de la col·laboració mútua que elevin els nivells de cohesió social a Barcelona.

OBJECTIU OPERATIU 2

Elaborar, de forma participativa, el **Programa Municipal per l'Acció Comunitària**.

ACCIONS

Posada en marxa de plans comunitaris als 10 districtes de la ciutat

- Donar suport, per mitjà del Servei d'Acció Comunitària de la Direcció de Benestar Social, a les iniciatives dels barris i els territoris de Barcelona que proposin portar a terme plans comunitaris. Garantir, entre 2005 i 2007, l'aprovació i la posada en marxa de plans comunitaris als deu districtes de la ciutat.

Extensió a tots els districtes dels programes d'acció comunitària de ciutat

- Generalitzar, de forma progressiva, entre 2005 i 2010 a tots els districtes de Barcelona, els programes d'acció comunitària impulsats a escala general de ciutat: Bon Veïnatge, Bancs de Temps, Viure i Conviure (ampliació i diversificació del tipus de convivències), Mediació Comunitària i Veïnal, i Programa de Foment del Voluntariat.

LÍNIA ESTRATÈGICA 6

EL CONEIXEMENT, L'INTERCANVI I LA COOPERACIÓ: APRENDRE PER MILLORAR EN L'OBJECTIU D'UNA CIUTAT INCLUSIVA

OBJECTIU ESTRATÈGIC

Generar un sistema adequat d'informació i coneixement dels perfils socials i les dinàmiques d'exclusió i inclusió a la ciutat, de l'evolució de les polítiques de benestar que impacten sobre la realitat de Barcelona, i dels nivells d'accés de la ciutadania als drets socials. Impulsar la participació de Barcelona en espais d'intercanvi i cooperació sobre polítiques d'inclusió social.

ACCIONS

Consolidar el Sistema d'Indicadors i l'Observatori de la Inclusió Social

- Consolidar el Sistema d'Indicadors i l'Observatori de la Inclusió Social en el marc de l'Observatori Barcelona, per tal de conèixer les dimensions on es produeixen dèficits d'inclusió; avaluar els resultats de les polítiques municipals; i resseguir la dinàmica evolutiva de totes les variables. Donar resposta adequada a les necessitats de recerca vinculada a la inclusió social. I potenciar la revista Barcelona Societat, en l'àmbit dels serveis a les persones, com a espai apropiat de reflexió i vehicle de coneixement del projecte de ciutat inclusiva.

Participació en xarxes internacionals

Potenciar la presència de Barcelona en el Fòrum de Benestar Social d'Eurocities, i en els programes que s'articulen en el marc d'aquest Fòrum. Participació en l'URBAL i altres projectes vinculats a la inclusió social que relacionin ciutats europees i d'Amèrica Llatina. Fomentar la presència activa de Barcelona en Fòrum d'Autoritats Locals (FAL) per la Inclusió Social, i en les xarxes i els projectes que es generin en el context del FAL.

7.

El pressupost
vinculat al pla
d'inclusió

PRESSUPOST 2005

SERVEIS I PROGRAMES VINCULATS AL PLA D'INCLUSIÓ

Serveis i programes vinculats al Pla d'Inclusió	Valors absoluts
- Xarxa bàsica d'atenció social primària	13.798.649,06 ¢
- Serveis socials d'atenció domiciliària	14.761.855,34 ¢
- Serveis d'accés a l'habitatge de persones en risc d'exclusió	629.054,78 ¢
- Serveis d'inserció laboral de persones en risc d'exclusió	570.936,60 ¢
- Serveis d'atenció a persones sense sostre	5.988.001,04 ¢
- Serveis d'acollida, immigració i interculturalitat	3.641.580,01 ¢
- Serveis d'atenció a la infància en risc d'exclusió	2.698.529,36 ¢
- Serveis d'atenció a persones amb discapacitat	3.455.509,00 ¢
- Serveis d'atenció a persones grans fràgils	10.436.749,23 ¢
TOTAL PROGRAMES VINCULATS AL PLA D'INCLUSIÓ	55.980.864,19 ¢

SERVEIS I PROGRAMES VINCULATS AL PLA D'INCLUSIÓ

	Valors absoluts	% sobre el total
Atenció social primària. Dispositiu d'inclusió en el territori i Polítiques transversals	35.748.496,82 ¢	63,86%
Atenció social especialitzada. Polítiques d'inclusió de col·lectius vulnerables	20.232.367,19 ¢	36,14%
TOTAL PROGRAMES VINCULATS AL PLA D'INCLUSIÓ	55.980.864,19 ¢ ¢	100%

INVERSIONS 2005-2007

VINCULADES AL DESENVOLUPAMENT DEL PLA MUNICIPAL PER A LA INCLUSIÓ SOCIAL

TIPUS D'INVERSIONS	Valors absoluts
Inversions en equipaments d'atenció social primària vinculats al Pla Municipal per a la Inclusió Social	5.455.506 ¢
- Remodelació d'equipaments d'inclusió	1.034.506 ¢
- Creació de nous equipaments d'inclusió	4.421.000 ¢
Inversions en equipaments d'atenció social especialitzada vinculats al Pla Municipal per a la Inclusió Social	2.714.461 ¢
- Remodelació d'equipaments	1.358.566 ¢
- Creació de nous equipaments ¢	1.355.895 ¢
Total d'inversions vinculades al Pla Municipal per a la Inclusió Social	8.169.967 ¢

EVOLUCIÓ PRESSUPOSTÀRIA DELS ANYS 2003, 2004 I 2005

DELS SERVEIS I PROGRAMES VINCULATS AL PLA D'INCLUSIÓ SOCIAL

Serveis i Programes vinculats al Pla d'Inclusió	Valors absoluts			Índex (base 100% any 2003)		
	Any 2003	Any 2004	Any 2005	Any 2003	Any 2004	Any 2005
1. Xarxa bàsica d'atenció social primària	12.348.765,81 ₣	13.790.674,17 ₣	13.798.649,06 ₣	100,00 %	111,68 %	111,74 %
2. Serveis socials d'atenció domiciliària	11.006.378,16 ₣	12.447.859,57 ₣	14.761.855,34 ₣	100,00 %	113,10 %	134,12 %
3. Serveis d'accés a l'habitatge de persones en risc d'exclusió	480.708,00 ₣	580.708,00 ₣	629.054,78 ₣	100,00 %	120,80 %	130,86 %
4. Serveis d'inserció laboral de persones en risc d'exclusió	453.963,54 ₣	454.761,00 ₣	570.936,60 ₣	100,00 %	100,18 %	125,77 %
5. Serveis d'atenció a persones sense sostre	4.784.054,79 ₣	5.139.479,84 ₣	5.988.001,04 ₣	100,00 %	107,43 %	125,77 %
6. Serveis d'acollida, immigració i interculturalitat	3.247.091,09 ₣	3.294.438,79 ₣	3.641.580,01 ₣	100,00 %	101,46 %	112,15 %
7. Serveis d'atenció a la infància en risc d'exclusió	2.310.530,13 ₣	2.389.772,81 ₣	2.698.529,36 ₣	100,00 %	103,43 %	116,79 %
8. Serveis d'atenció a persones amb discapacitat	2.979.910,00 ₣	3.307.379,00 ₣	3.455.509,00 ₣	100,00 %	110,99 %	115,96 %
9. Serveis d'atenció a persones grans fràgils	7.920.246,16 ₣	9.480.574,51 ₣	10.436.749,23 ₣	100,00 %	119,70 %	131,77 %
TOTALS	45.531.647,68 ₣	50.885.647,69 ₣	55.980.865,42 ₣	100,00 %	111,76%	122,95%

8.

El seguiment i
l'avaluació del pla

El Pla Municipal per a la Inclusió Social preveu, com a component bàsic del seu procés de posada en pràctica, l'estratègia de seguiment i avaluació que haurà de possibilitar retre comptes a la ciutadania de Barcelona de l'estat d'aplicació del Pla i del nivell d'assoliment dels objectius previstos. Per tal de poder fer factible l'estratègia de seguiment i avaluació, l'Ajuntament de Barcelona plantejarà una proposta tècnica de recollida sistemàtica d'informació sobre el conjunt de línies estratègiques i accions operatives del Pla.

La proposta —que incorporarà la bateria d'indicadors necessaris i l'esquema al qual s'hauran d'ajustar els diferents *Informes de Seguiment i Avaluació*— serà elaborada per la Taula Tècnica del Pla d'Inclusió. Aquesta proposta serà presentada als principals agents socials implicats en el Pla i debatuda amb ells.

Al llarg del primer any de vigència del Pla Municipal per a la Inclusió Social, hauran de quedar construïts i fixats tant el sistema d'indicadors com el de recollida, tractament i estructuració de la informació.

Els *Informes de Seguiment i Avaluació* seran els instruments on quedarà estructurada de forma periòdica i sistemàtica la informació respecte del procés d'aplicació del Pla. Els Informes seran presentats anualment als diversos espais institucionals i participatius relacionats amb el desplegament del Pla:

- la Comissió de Plenari de Cultura, Educació i Benestar Social, i, si s'escau, el Consell Plenari de l'Ajuntament;
- el Grup de Treball d'Inclusió, la Comissió Permanent del Consell Municipal de Benestar Social, i, si s'escau, el Consell de Ciutat; i
- l'espai de seguiment que es pugui articular en el marc de l'Acord Ciutadà per una Barcelona Inclusiva.

En el marc del seguiment i avaluació del Pla Municipal caldrà incorporar tant l'aplicació territorialitzada de les accions previstes en el Pla de ciutat com la incorporació de polítiques i pràctiques d'inclusió social impulsades des dels districtes i barris de Barcelona, d'acord amb la seva pròpia realitat i decisió de prioritització d'objectius i accions. Cada districte disposarà d'aquests instruments de seguiment i avaluació, que hauran de ser presentats davant els espais institucionals i de participació ciutadana pertinents, i s'integraran en l'avaluació del Pla Municipal per a la Inclusió Social.

9.

L'Acord Ciutadà
per una Barcelona
Inclusiva

PER QUÈ UN ACORD CIUTADÀ PER UNA BARCELONA INCLUSIVA?

Estratègia europea i fòrum d'autoritats locals per la inclusió

L'estratègia de la Unió Europea respecte a la inclusió social és un dels eixos fonamentals de l'agenda social europea a tots els nivells —local, nacional i europeu. En aquest context, les ciutats innoven i generen alternatives d'àmbit local i els governs locals són importants instruments per abordar els processos d'exclusió social i impulsar polítiques d'inclusió des d'una perspectiva dels drets de ciutadania.

Barcelona, ciutat inclusiva

Volem avançar cap a una ciutat més inclusiva, una ciutat que ofereix oportunitats perquè tots els ciutadans i ciutadanes puguin accedir als drets socials, que desenvolupa polítiques públiques per afavorir els processos d'inclusió social, que té capacitat d'integració de la ciutadania per mitjà de xarxes socials, programes i serveis.

Pla Municipal per a la Inclusió

L'Ajuntament de Barcelona vol assumir un canvi de perspectiva per aconseguir una ciutat més inclusiva, en línia amb l'escenari europeu, impulsant i reforçant polítiques efectives d'inclusió social realment integrals i participatives que persegueixin aprofundir en un canvi social que ens mení cap a una ciutat més integradora.

Un compromís com a ciutat

Volem impulsar un compromís com a ciutat que aglutini tots els actors públics, comunitaris, associatius i empresarials, i impliqui la ciutadania, per fer de Barcelona una ciutat més inclusiva.

QUE ÉS L'ACORD CIUTADÀ PER UNA BARCELONA INCLUSIVA?

Espai de compromís

És un compromís mitjançant el qual les principals entitats, associacions, agents socials i econòmics que poden fer de Barcelona una ciutat més inclusiva es comprometen a treballar conjuntament sobre la base d'uns objectius compartits.

Espai de diàleg i concertació

És un espai de diàleg i de concertació al voltant de les estratègies d'inclusió per generar coneixement i aplicar noves polítiques a la ciutat.

Espai per promoure noves accions i projectes a la ciutat

És un espai per promoure el desenvolupament de nous projectes i una millor articulació i consolidació dels existents.

A QUI S'ADREÇA I QUÈ COMPORTA L'ACORD PER UNA BARCELONA INCLUSIVA?

Qui pot signar l'Acord?

El poden signar entitats, associacions, organitzacions, i agents socials i econòmics que treballen en tots aquells àmbits que poden fer de Barcelona una ciutat més inclusiva: inclusió econòmica, inclusió formativa, inclusió sociolaboral, inclusió sociosanitària, inclusió en l'habitatge i l'espai urbà, inclusió comunitària, relacional i intergeneracional, inclusió intercultural.

Què comporta signar l'Acord?

- Compartir uns objectius generals de ciutat.
- Participar en grups de treball.
- Aportar experiències i coneixement.
- Concretar projectes i compromisos d'acció.
- Impulsar el treball en xarxa.

ESTRUCTURA DE COORDINACIÓ I SEGUIMENT DE L'ACORD

Document de l'Acord

L'Acord Ciutadà per una Barcelona Inclusiva planteja uns objectius generals que caldrà concretar en projectes i compromisos de treball per part de les entitats signants de l'acord, amb una coresponsabilització en les estratègies de futur.

Coordinació i seguiment

En el marc de seguiment i avaluació del Pla Municipal per a la Inclusió Social, es preveu la sistemàtica de coordinació, seguiment i avaluació de l'Acord per una Barcelona Inclusiva.

Resum

del Pla Municipal
per a la Inclusió
Social al Castellà
i l'Anglès

B e n e s t a r S o c i a l

05

Plan municipal para la inclusión social

Barcelona inclusiva 2005-2010

Desde el año 2004, el Plan Municipal para la Inclusión Social ha sido un compromiso del Ayuntamiento de Barcelona. El documento, caracterizado por la globalidad y la transversalidad, reúne aportaciones procedentes de diferentes instituciones municipales para obtener el máximo consenso político y social. El Plan se enmarca en la Agenda Social Europea, la cual establece la necesidad de la reducción de las situaciones de pobreza en los estados miembros de la Unión Europea antes del 2010.

Una nueva perspectiva: de la pobreza a la exclusión social

En el marco de la sociedad industrial las desigualdades operaban en un eje de lógica vertical, de carácter económico, y predominando absolutamente por encima de cualquier otra posible dimensión de la estructura social. En este contexto histórico, el concepto de pobreza funciona de forma ajustada: describe la realidad en la que se mueve un colectivo social caracterizado por un bajo nivel relativo de renta personal. Un nivel que, en cualquier caso, no le permite acceder de forma mínimamente apropiada al consumo de bienes materiales básicos en su marco territorial de referencia. Así pues, la pobreza aparece definida como una situación de acceso insuficiente a la renta en un contexto de desigualdades unidimensionales respecto a la distribución social de recursos materiales.

Hoy en día el concepto de pobreza se nos muestra insuficiente. Aflora la multidimensionalidad de la sociedad y, junto a las polarizaciones económicas, opera una gran diversidad de mecanismos emergentes de desigualdad. No se trata de considerar como superado el concepto de pobreza, que no lo está. Se trata de ampliar sus márgenes y reubicarlo en un escenario conceptual y interpretativo más complejo. Un escenario con capacidad de captar las nuevas polarizaciones sociales vinculadas a, por ejemplo, la precariedad laboral y el sufrimiento psicológico, los déficits de aprendizaje, la discapacidad y la dependencia, la sobrecarga de tareas cuidadoras, el debilitamiento de las relaciones comunitarias, la ruptura de vínculos afectivos, o las fracturas en la ciudadanía de base étnica. Es en este escenario donde los conceptos de exclusión y inclusión sociales se nos revelan de gran utilidad, ya que nos permiten abrazar con comodidad las nuevas realidades derivadas de las múltiples esferas de desigualdad, así como las acciones institucionales y comunitarias que pretenden ofrecer respuestas y vías de transformación hacia unas sociedades cohesionadas. En definitiva, la pobreza se resitúa como el factor de riesgo de exclusión social vinculado directamente a la insuficiencia relativa del ingreso personal. Es un factor de vulnerabilidad potente. Pero no implica de forma automática una situación de exclusión, ni se sitúa tampoco como eje vertebrador de ésta. La exclusión es multifactorial y se expresa en múltiples vertientes.

Los perfiles de la exclusión social

La exclusión social tiene una dimensión estructural, pero es sobre todo contextual y relativa. Además, la exclusión es dinámica, afecta de forma cambiante a personas y colectivos; es de raíz pluricausal y se expresa en dimensiones diversas, por lo cual exige un tratamiento multidimensional. Las dinámicas de exclusión pueden darse en diferentes ámbitos, los cuales habitualmente se combinan: económico, laboral, formativo, sociosanitario, residencial, relacional y político o de ciudadanía.

Desarrollo humano en Barcelona y nuevos riesgos de exclusión

Entre 1991 y 2001, la tasa de paro en Barcelona cayó un 21%, la proporción de personas con titulación creció un 62%, la tasa de formación insuficiente se redujo en un 54% y la esperanza de vida creció 2,9 años, reduciendo la tasa de mortalidad. Además, territorialmente se produjo un mayor equilibrio en la calidad de vida. Pero a pesar del crecimiento de la renta personal y la mejora de la equidad vertical de la distribución de la riqueza, se mantuvo la tasa de vulnerabilidad económica y las desigualdades en los tramos intermedios no se redujeron. Aparecen además nuevas realidades de riesgo y vulnerabilidad a la exclusión social. Dichas realidades se expresan de manera más acuciante en los siguientes colectivos: personas en situación de pobreza relativa, personas en paro con insuficiente protección social o bien con pautas de inserción precaria en el mundo laboral, personas sin graduación en los niveles obligatorios de la enseñanza, personas con discapacidad, drogodependientes y con enfermedades relacionadas, personas mayores frágiles y solas, y personas sin techo y con dificultades de cobertura de necesidades de alimentación e higiene.

Políticas municipales para una ciudad inclusiva

Barcelona ha desarrollado, desde 1979, un amplio abanico de políticas sociales y de servicios a las personas. El Programa de Actuación Municipal 2004-2007 recoge compromisos de profundización y avance en relación a planes educativos, de salud, culturales, de vivienda asequible y de empleo. Barcelona dispone también de una red de servicios específicos de inclusión social, que se estructuran en dos bloques: a) los programas de inclusión vinculados a los servicios sociales de atención primaria y b) los programas de inclusión vinculados a los servicios de atención especializada. En el primer ámbito hallamos la Red Básica de Atención Social Primaria, los Servicios de Atención Domiciliaria, los Servicios de Atención a las Urgencias Sociales, los Servicios de Acceso a la Vivienda e Inserción Laboral y los Servicios de cobertura de necesidades básicas y atención a las personas sin techo. En el segundo bloque hallamos a) los Servicios de Acogida, Inmigración e Interculturalidad, b) los Servicios de Infancia y Adolescencia en Riesgo, c) los Servicios de Atención a las Personas con Discapacidad y d) los servicios a las Personas Mayores Frágiles.

Principios y líneas estratégicas del Plan

Barcelona apuesta por un modelo de inclusión de tipo universal, financiado mediante presupuestos públicos basados en impuestos de carácter redistributivo, y con mecanismos públicamente regulados de copago sólo para las rentas medias o altas. Por motivos de proximidad el Ayuntamiento tiene que ser el protagonista de la red de servicios, aunque con apoyo e implicación autonómica y estatal. Para ello se solicita el despliegue total del marco legal de la Carta Municipal de Barcelona y la elaboración de una Ley de servicios sociales de Cataluña y un nuevo marco de financiación de las políticas sociales municipales.

Los principios rectores del Plan son: a) prioridad de las acciones preventivas, b) proximidad, c) abordajes multidimensionales de acuerdo a la complejidad de los problemas, d) fomento de la participación comunitaria y e) articulación de prácticas de inclusión innovadoras.

Teniendo en cuenta estos principios, el plan de inclusión propone las siguientes líneas estratégicas:

1. Creación de un sistema público y universal de servicios sociales y atención a la dependencia, mediante:
 - la elaboración de una nueva Ley de servicios sociales de Catalunya,
 - la expansión de la cobertura del del sistema de Rentas Mínimas de Inserción,
 - el desarrollo de la Carta Municipal de Barcelona, el aumento de las competencias municipales en este ámbito y la definición de un marco de financiamiento para los servicios sociales en Barcelona,
 - la aprobación de la Ley estatal de protección a la dependencia,
 - la expansión de la cobertura y la intensidad de la protección de las pensiones,
 - la mejora de la políticas laboral y de vivienda, y
 - una política de inmigración que reduzca la vulnerabilidad de este colectivo.

2. Potenciación de los servicios de atención social primaria, como dispositivo básico de inclusión en el territorio a través de:
 - la ejecución del Plan de Mejora de la Atención Social Primaria Municipal,
 - la implantación de un nuevo modelo municipal integral de Servicios de Atención Domiciliaria y de Teleasistencia, y
 - el desarrollo de un programa de cobertura de las necesidades básicas y de atención de las personas sin techo.

3. Potenciación de los servicios y equipamientos de atención social especializada desarrollando:
 - un programa especial para las personas mayores frágiles,
 - un programa de promoción de la vida autónoma de las personas con discapacidad,
 - la creación de una red de apoyo a las familias vulnerables y a la infancia en riesgo, y
 - la ejecución de programas que permitan incorporar la diversidad de origen y cultural como valor base de una ciudad inclusiva.

4. Generar programas de inclusión transversales para el desarrollo humano a través de:
 - un programa de viviendas de inclusión social y de inserción laboral de personas en riesgo de exclusión, y
 - protocolos de coordinación y métodos de trabajo en red entre los equipos sociales, sanitarios y educativos que operan en el territorio.

5. Promocionar la participación ciudadana en el conjunto de programas municipales de inclusión, consolidando los consejos de participación social, y elaborando un programa municipal para la Acción Comunitaria.

6. Generar un sistema de información sobre los perfiles sociales y las dinámicas de exclusión e inclusión de la ciudad, de la evolución de las políticas de bienestar que impactan en la realidad y de los niveles de acceso de la ciudadanía a los derechos sociales. Además, impulsar la participación de Barcelona en los espacios internacionales de intercambio y cooperación sobre políticas de inclusión social.

Presupuesto

El presupuesto para los servicios y programas vinculados al plan de inclusión social para el año 2005 es de 55.980.864,19 euros, de los cuales un 63,86% serán para atención primaria y un 26,1% para atención social especializada. Además, ya se han presupuestado para el periodo 2005-2007, 8.169.967 euros para inversiones en equipamientos vinculados al Plan.

Seguimiento y evaluación

El seguimiento y evaluación del Plan se realizará mediante informes elaborados por la Mesa Técnica del Plan de Inclusión siguiendo un sistema de indicadores previamente fijados. Estos informes deberán ser presentados anualmente a la Comisión de Plenario de Cultura, Educación y Bienestar Social, al Grupo de Trabajo de Inclusión, a la Comisión Permanente del Consejo Municipal de Bienestar Social y en el marco del Acuerdo Ciudadano por una Barcelona Inclusiva.

Acuerdo Ciudadano por una Barcelona Inclusiva

Este acuerdo pretende hacer de Barcelona una ciudad más inclusiva, que ofrezca más oportunidades a sus ciudadanos y ciudadanas, y nuevas redes de integración social. El Ayuntamiento quiere asumir este reto pero con el compromiso y el apoyo de la ciudadanía y de la red asociativa local. De hecho, el documento pretende ser un compromiso global, y un espacio de diálogo, de concertación entorno a las estrategias de inclusión, de creación de nuevos proyectos, y de consolidación de los ya existentes.

Este acuerdo se dirige a entidades, asociaciones, agentes sociales y económicos que trabajan en el ámbito de la inclusión y que firmando el documento quieran compartir unos objetivos generales de ciudad, trabajar en grupo, aportar experiencia, concretar proyectos, comprometerse y trabajar en red. Para todo esto se deberá generar una estructura de coordinación y un seguimiento del acuerdo actualmente esbozado en objetivos generales.

Municipal plan for Social Inclusion

Inclusive Barcelona 2005-2010

Since 2004, the Municipal Plan for Social Inclusion has been a commitment of Barcelona City Council. The document, characterized by its global nature, brings contributions from different municipal areas together to obtain the maximum political and social consensus. The Plan is set in the framework of the European Social Agenda, which establishes the need for reducing the amount of poverty in member states of the European Union by 2010.

A New Perspective: From Poverty to Social Exclusion

Within the framework of an industrial society, inequalities operated on a vertical economic axis and completely overshadowed any other possible dimension of the social structure. In this historical context, the concept of poverty works in tightly-controlled terms: it describes how a social group characterized by a low relative level of personal income lives. A level that, in any case, does not allow access in a minimally appropriate way to the consumption of basic material goods in a specific geographical area. Thus poverty can be defined as a situation of insufficient access to an income in a context of one-dimensional inequalities with regard to the social distribution of material resources.

Nowadays this concept of poverty is inadequate. A multidimensional society has emerged and along with economic polarizations, a great diversity of mechanisms that flow from inequality operates. It is not a matter of considering the concept of poverty as superfluous, which it is not. It is a matter of extending its boundaries and relocating it in a more complex conceptual and interpretative framework. A scenario with the capacity to embrace new social polarizations that are linked, for example, to job instability and psychological suffering, learning deficits, disability and dependence, being overburdened in caring tasks, the loosening of community relationships, the breaking down of emotional bonds, or ethnic-based social divisions. It is in this scenario that the concepts of social exclusion and inclusion are very useful to us, since they allow us to conveniently embrace the new realities derived from the multiple spheres of inequality, as well as the institutional and community spheres that aim to offer answers and transformation towards a more cohesive society. In summary, poverty has been transformed and redefined as the risk factor of social exclusion, directly linked to the relative insufficiency of personal income. It is a powerful factor of vulnerability, but does not imply an automatic situation of exclusion, nor does it act as a central dimension of this. Exclusion is multifactorial and expressed on multiple levels.

Profiles of Social Exclusion

Social exclusion has a structural dimension, but it is above all contextual and relative. Besides, exclusion is dynamic, affecting people and groups in changing ways; it has multiple origins and expresses itself in different dimensions, thus requiring multidimensional treatment. The dynamics of exclusion can occur in different spheres, which are usually combined: economic, work-related, educational, health, housing, personal, political or citizenship.

Human Development in Barcelona and New Risks of Exclusion

Between 1991 and 2001, the unemployment rate in Barcelona fell by 21%, the proportion of people with qualifications grew by 62%, the number of underqualified people dropped by 54% and life expectancy went up by 2.9 years, reducing the mortality rate. Besides, a greater balance in the quality of life between districts has come about. But in spite of the growth of personal income and the improvement of the vertical equity of the distribution of wealth, the level of economic vulnerability and the inequalities found in many groups have not been reduced, while new realities of risk and vulnerability to social exclusion have also emerged. These realities are expressed in a more pressing way in the following groups: people in situations of relative poverty, the unemployed with insufficient social protection or with periods of precarious insertion in the labour market, low-attaining school-leavers, people with disability, drug addicts and those with related illnesses, the elderly and frail living alone, and homeless people without adequate food and hygiene.

Municipal Policies for an Inclusive City

Since 1979, Barcelona has developed a wide range of social policies and services. The 2004-2007 Municipal Action Programme comprises renewed commitments to advance in the fields of education, health, culture, affordable housing and employment. Barcelona also has a network of specific social inclusion services, which are structured in two blocks: firstly, programmes of inclusion linked to primary care and social services, and secondly programmes of inclusion linked to specialized care services. In the first area we find the Basic Network of Primary Care and Social Services, Home Care Services, Urgent Social Needs Services, Housing and Employment Access Services, and Services for the Homeless. In the second block we find Immigrant Services, Children at Risk Services, Services for the Disabled and Services for the Elderly and Frail.

Principles and Strategic Lines of the Plan

Barcelona has chosen a model of universal inclusion that is redistributive in character and financed through public money raised through taxation, with publicly regulated mechanisms of co-payment only for those with average to above-average income. For reasons of proximity, the City Council must be the main actor of the network of services, although counting on the support of Catalan and central government. It is for this reason that the City Council has sought the complete deployment of the legal framework of the Barcelona Municipal Charter, the elaboration of a Social Services Law for Catalonia and a new framework for financing municipal social policies.

The guiding principles of the Plan are: a) Giving priority to preventive action, b) Proximity, c) A multidimensional approach in accordance with the complexity of the problems, d) The promotion of community participation and e) The articulation of innovative practices of inclusion.

Taking these principles into account, the inclusion plan proposes the following strategic lines:

1. The creation of a public and universal social services system that deals with the problem of dependence, via:
 - The elaboration of a new Social Services Law for Catalonia.
 - The expansion of the Minimum Wage Insertion system.
 - The development of the Barcelona Municipal Charter, the increase of municipal responsibilities in this area and the definition of a framework for financing social services in Barcelona.
 - The approval of the Law for the Protection of the Dependent.
 - The expansion and improvement of pensions.
 - The improvement of employment and housing policies.
 - An immigration policy that reduces the vulnerability of this group.
2. The promotion of primary social care services as the basic mechanism for inclusion throughout the territory, via:
 - The implementation of the Improvement Plan for Municipal Primary Social Care.
 - The introduction of a new integral municipal model of Home Care Services and Telephone Assistance.
 - The development of a programme to cover the basic needs of the homeless.
3. The promotion of specialized social care services and equipment, developing:
 - A special programme for the elderly and frail.
 - A programme to promote the autonomy of the disabled.
 - The creation of a support network for vulnerable families and children at risk.
 - The implementation of programmes that allow for the incorporation of ethnic and cultural diversity as a basis for an inclusive city.
4. Generating transversal programmes of human development, via:
 - A socially inclusive housing programme and the insertion of those at risk of social exclusion into the labour market.
 - Coordination protocols and networked working methods among social, health and educational teams throughout the territory.
5. Promoting the participation of citizens in the whole range of municipal programmes of inclusion, consolidating advisory committees with wide social participation, and elaborating a Municipal Programme for Community Action.
6. Generating information systems on the social profiles and the dynamics of exclusion and inclusion in the city, the evolution of welfare policies that have an impact on society and the levels of access by citizens to their social rights. Also boosting the participation of Barcelona in the international arena of exchange and cooperation regarding policies of social inclusion.

Budget

The budget for the services and programmes linked to the social inclusion plan for 2005 is $\text{€}55,980,864.19$, of which 63.86% will be for primary care and 26.10% for specialized social care. An additional $\text{€}8,169,967$ has already been budgeted for 2005-2007 for investment in equipment linked to the Plan.

Follow-up and Evaluation

The follow-up and evaluation of the Plan will be carried out by means of reports written by the Inclusion Plan Technical Committee, based on a system of previously established indicators. These reports will have to be presented annually to the Plenary Session of the Culture, Education and Social Welfare Committee, the Inclusion Work Group, the Permanent Committee of the Municipal Social Welfare Council and within the framework of the Citizen's Agreement for an Inclusive Barcelona.

Citizen's Agreement for an Inclusive Barcelona

This agreement aims to make Barcelona a more inclusive city, which offers its citizens more opportunities and new networks of social integration. The City Council wants to accept this challenge, but with the commitment and the support of the citizenship and the local social network. In fact, this document aims to be a global commitment and a space for dialogue, the harmonization of inclusion strategies, the creation of new projects, and the consolidation of existing ones.

This agreement is addressed to NGOs, associations and social and economic agents that work in the area of inclusion and who in signing this document want to share some of the general goals of the city, work in groups, offer their experience, set out projects, and commit themselves to working as part of a network. For this to happen, a coordination and follow-up structure with general aims for the agreement that has been outlined here will have to be formulated.